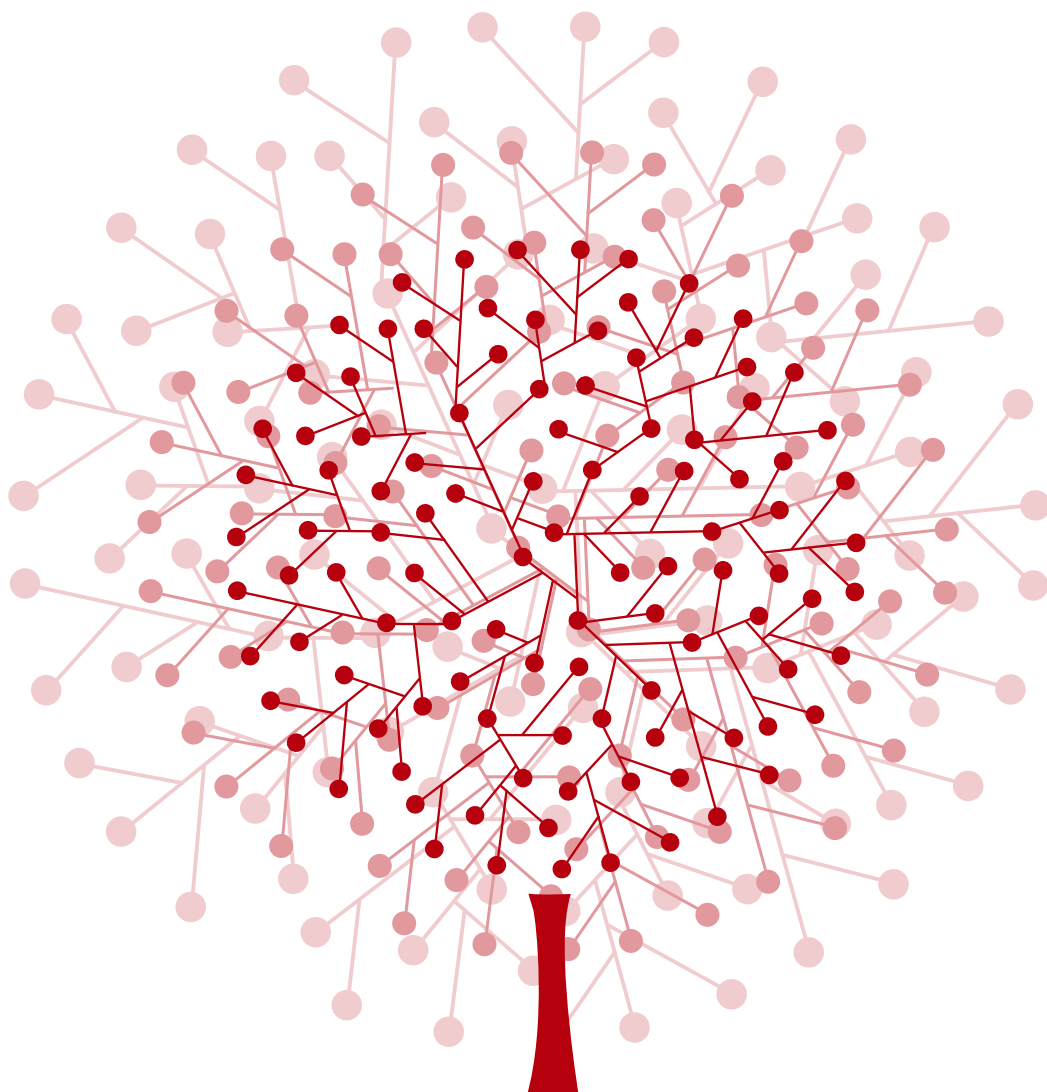

ISSN 1848-3526

CEPOR
Centar za politiku razvoja malih i srednjih
poduzeća i poduzetništva

Izvešće o malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj - 2011.

Sadržaj

Znanstveno-istraživačku podlogu za publikaciju izradila je skupina istraživača UNESCO katedre za poduzetništvo Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, pri Ekonomskom fakultetu u Osijeku.

Autori (abecednim redom):

doc.dr.sc. Mirela Alpeza, CEPOR / Ekonomski fakultet u Osijeku
Danica Eterović, CEPOR
Mirna Oberman, GEM Hrvatska
doc.dr.sc. Sunčica Oberman Peterka, Ekonomski fakultet u Osijeku, GEM Hrvatska
prof.dr.sc. Sanja Pfeifer, Ekonomski fakultet u Osijeku, GEM Hrvatska
prof.dr.sc. Slavica Singer, CEPOR / Ekonomski fakultet u Osijeku, GEM Hrvatska
prof.dr.sc. Nataša Šarlija, Ekonomski fakultet u Osijeku, GEM Hrvatska
Jelena Tomić, CEPOR

Uredile:

prof.dr.sc. Slavica Singer
doc.dr.sc. Mirela Alpeza

Copyright

CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva
Trg J.F. Kennedy 7
10 000 Zagreb, Hrvatska
www.cepor.hr

Publikacija je izdana uz podršku:

Open Society Institute

Dijelovi ove publikacije smiju se reproducirati bez odobrenja autora, ali bez izmjena i uz podatak o izvoru. U ovoj publikaciji iznesena su mišljenja autora i nužno ne predstavljaju službeno stajalište Open Society Institute.

Oblikovanje i tisak:

MIT dizajn studio

Zagreb, prosinac 2011.

ISSN 1848-3526

Popis tablica	7
Uvod	9
1. Stanje sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj	11
1.1. Kriteriji za definiranje sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj i Europskoj uniji	11
1.2. Značaj sektora malih i srednjih poduzeća u hrvatskom gospodarstvu	13
1.3. Prepreke razvoja sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj	20
2. Institucionalni i zakonodavni okvir	23
2.1. Distribucija kompetencija za donošenje i implementaciju policy odluka	23
2.2. Nacionalne i regionalne politike i programi	24
2.3. Regulatorno okruženje	26
3. Pristup financijskim sredstvima	31
3.1. Banke	31
3.2. Mikrofinanciranje i kreditne unije	32
3.3. Fondovi rizičnog kapitala	35
3.4. Poslovni anđeli	36
3.5. Vladini programi poticaja i subvencioniranih kreditnih linija	36
4. Pristup informacijama i savjetodavnim uslugama	45
5. Edukacija za poduzetništvo	49
6. Zaključak	53
Literatura	55

Popis tablica

Tablica 1	Usporedba kriterija razvrstavanja subjekata malog gospodarstva
Tablica 2	Struktura poduzeća s obzirom na veličinu poduzeća u 2001. i 2010. godini
Tablica 3	Veličina poduzeća i BDP, zaposlenost i izvoz u 2009. i 2010. godini Struktura zaposlenih u malim poduzećima od 2003. do 2010. godine
Tablica 4	Struktura zaposlenih u malim poduzećima 2003. - 2010. godine
Tablica 5	Struktura zaposlenih u srednjim poduzećima 2003. - 2010. godine
Tablica 6	Struktura zaposlenih s obzirom na veličinu poduzeća u 2001. i 2010. godini
Tablica 7	Financijska efikasnost poduzeća u 2009. i 2010. godini
Tablica 8	Regionalne razlike u aktivnosti pokretanja poslovnog pothvata u 2003. i 2010. godini
Tablica 9	Usporedba regionalnih razlika u stavovima o poduzetništvu 2010.
Tablica 10	BDP i stopa nezaposlenosti u županijama i regijama
Tablica 11	Pregled odabranih pokazatelja kvalitete regulatorne okoline prema istraživanju <i>Doing Business</i> za 2010. godinu
Tablica 12	Porezi u Hrvatskoj
Tablica 13	Usporedba mikrofinanciranja u Hrvatskoj i primjera rješenja najbolje međunarodne prakse u području mikrofinanciranja
Tablica 14	Plasirani krediti u kreditnim unijama – članicama Hrvatske udruge kreditnih unija u 2009. i 2010. godini
Tablica 15	CRANE Hrvatska udruga poslovnih anđela – investicije od 2008. do 2010. godine
Tablica 16	Realizacija projekata provedbom programa potpore Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva u 2010. godini
Tablica 17	Realizacija Vladinih programa financiranja malih i srednjih poduzeća kroz ministarstva u 2010. godini
Tablica 18	Pregled odobrenih kredita za malo i srednje poduzetništvo po programima kreditiranja HBOR-a u 2009. i 2010. godini
Tablica 19	Statistika izdanih jamstava HAMAG-a i iznos investicija pokrivenih jamstvima od 2008. do 2010. godine
Tablica 20	Percepcija o raspoloživosti netradicionalnih izvora financiranja u 2010. godini
Tablica 21	Pregled pokazatelja o kvaliteti regulatorne okoline iz istraživanja <i>Doing Business</i> koji se odnose na tržište kredita za 2010. godinu
Tablica 22	Percepcija o komercijalnoj i profesionalnoj infrastrukturi za podršku razvoja sektora malih i srednjih poduzeća u 2010. godini
Tablica 23	Percepcija o kvaliteti obrazovanja koje pruža potporu razvoju malih i srednjih poduzeća u 2010. godini
Tablica 24	Zastupljenost programa o poduzetništvu na sveučilištima u Hrvatskoj
Tablica 25	Zastupljenost programa o poduzetništvu na veleučilištima i visokim školama u Hrvatskoj

Uvod

Mala i srednja poduzeća (MSP)¹ i danas kao i oduvijek, predstavljaju važan dio gospodarstva Hrvatske, zbog svog doprinosa zapošljavanju, stvaranju društvenog bruto proizvoda, ali i izvoznim aktivnostima zemlje. U 2010. godini MSP ostvaruju udio od 51,6% u bruto domaćem proizvodu (BDP), 66,6% u zaposlenosti i 41,1% u izvozu Hrvatske². Glavna karakteristika sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj je nedovoljno intenzivna aktivnost u pokretanju novih poslovnih pothvata³, malen udio rastućih poduzeća, izloženost jakim administrativnim preprekama, nerazvijenost financijskog tržišta (prevelika ovisnost o tradicionalnim bankarskim instrumentima) te nedostatak edukacije fokusirane na razvoj poduzetničkih znanja i vještina.

Izvešće o malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj – 2011. na sažet način prikazuje sve važne aspekte sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj. Publikaciju izdaje CEPOR⁴ – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća – neovisni *policy* centar koji se od 2001. godine bavi problematikom poduzetništva i sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj. Slični prikazi stanja u malim i srednjim poduzećima publicirani su i u drugim zemljama, npr. Velikoj Britaniji, Mađarskoj i Bugarskoj.

U Izvešću su prikazani podaci i analize stanja sektora malih i srednjih poduzeća u 2010. godini te njihova usporedba s pokazateljima iz proteklih godina. Referentne godine koje se koriste kao usporedba u odnosu na baznu 2010. godinu korištene su ovisno o raspoloživosti podataka i intenzitetu promjena u promatranim razdobljima (promjena je analizirana u dužem razdoblju, u pravilu 10 godina). Pošto obrti⁵ nisu uključeni u zakonodavni okvir definiran Zakonom o poticanju razvoja malog gospodarstva, već su regulirani Zakonom o obrtu, u ovom izvješću samo podaci o zaposlenosti uključuju agregirane podatke o broju zaposlenih u obrtima i malim i srednjim poduzećima. Sve druge analize usmjerene su isključivo na sektor malih i srednjih poduzeća, izuzimajući pritom obrte, dok su mikro poduzeća uključena u kategoriju malih poduzeća.

Izvori podataka prezentiranih i analiziranih u Izvešću su državne institucije (Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva, FINA, Hrvatska gospodarska komora, Hrvatska banka za obnovu i razvitak, Hrvatska agencija za malo gospodarstvo i dr.) i izvješća međunarodnih istraživačkih projekata (Global Entrepreneurship Monitor kojeg provodi konzorcij Global Entrepreneurship Research Association, Doing Business koji provodi Svjetska banka, Izvješće o globalnoj konkurentnosti koje provodi Svjetski gospodarski forum, Indeks percepcije korupcije koji provodi Transparency International i dr.).

¹ U nastavku će se koristiti skraćenica MSP podrazumijevajući mala i srednja poduzeća.

² Izvor: FINA

³ Mjerena TEA indeksom – Total Entrepreneurship Index kroz GEM projekt – Global Entrepreneurship Monitor. TEA indeks pokazuje broj novopokrenutih poslovnih pothvata, ne starijih od 42 mjeseca, na 100 odraslih stanovnika od 18 do 64 godina starosti.

⁴ CEPOR je osnovan na temelju sporazuma između Vlade Republike Hrvatske i Instituta Otvoreno društvo Hrvatska. Deset institucionalnih osnivača CEPORa lideri su u svojim područjima djelovanja – od akademske zajednice do udruženja gospodarstvenika, razvojnih agencija i poduzetničkih centara. Misija CEPORa je utjecati na javno-političko okruženje naglašavajući ulogu poduzetništva, te malih i srednjih poduzeća na razvoj gospodarstva Hrvatske. CEPOR želi doprinijeti oblikovanju poduzetničke kulture, te stvaranju stimulatavnog institucionalnog i regulatornog okvira za poduzetničko djelovanje (www.cepor.hr).

⁵ Prema podacima Hrvatske obrtničke komore u Hrvatskoj je u Knjizi obrtnika na dan 31.12.2010. godine registrirano 88.340 obrta koji zapošljavaju 205.969 radnika.

Cilj publikacije je informirati nadležne institucije i širu javnost o problematici sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj te kreirati kvalitetnu informacijsku osnovu za donošenje odluka koje će omogućiti jačanje poduzetničke kulture i sektora malih i srednjih poduzeća radi povećanja kapaciteta zapošljavanja, jačeg doprinosa BDP-u i izvoznom potencijalu Hrvatske.

1. Stanje sektora malih i srednjih poduzeća

Iako su mala i srednja poduzeća uvijek bila važan dio hrvatskog gospodarstva, tek odnedavno počinju privlačiti pažnju kreatora gospodarskih politika. Dugotrajna visoka razina nezaposlenosti u Hrvatskoj, kao i važnost koju mala i srednja poduzeća imaju u ekonomskoj politici Europske unije, potaknuli su na dublje strateško promišljanje stanja i perspektiva razvoja sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj.

1.1. Kriteriji za definiranje sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj i Europskoj uniji

Kriteriji za razvrstavanje subjekata u sektoru malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj definirani su Zakonom o računovodstvu⁶ i Zakonom o poticanju razvoja malog gospodarstva⁷.

Poduzetnici (poduzeća) se u smislu **Zakona o računovodstvu** razvrstavaju na male, srednje i velike ovisno o sljedećim pokazateljima:

- iznos ukupne aktive
- iznos prihoda
- prosječan broj radnika tijekom poslovne godine.

Mali poduzetnici su oni koji ne prelaze dva od sljedećih uvjeta:

- ukupna aktiva 32.500.000 kuna
- prihod 65.000.000 kuna
- prosječan broj radnika tijekom poslovne godine: 50.

Srednji poduzetnici su oni koji prelaze barem dva od tri uvjeta za male poduzetnike, ali ne prelaze dva od sljedećih uvjeta:

- ukupna aktiva 130.000.000 kuna
- prihod 260.000.000 kuna
- prosječan broj radnika tijekom poslovne godine: 250.

Veliki poduzetnici su oni koji prelaze dva uvjeta iz definicije srednjih poduzetnika.

Prema **Zakonu o poticanju razvoja malog gospodarstva** sektor malog i srednjeg gospodarstva čine *fizičke i pravne osobe koje samostalno i trajno obavljaju dopuštene djelatnosti radi ostvarivanja dobiti odnosno dohotka na tržištu.*

Fizičke i pravne osobe koje su dio sektora malog i srednjeg gospodarstva moraju zadovoljiti sljedeća tri uvjeta:

- prosječno godišnje zapošljivati manje od 250 zaposlenika;
- biti neovisni u poslovanju (što znači da druge fizičke ili pravne osobe pojedinačno ili zajednički nisu vlasnici više od 25% udjela u vlasništvu ili pravu odlučivanja u subjektu malog gospodarstva)
- ostvariti ukupni godišnji promet do 60.000.000 kuna ili imati zbroj bilance ako su obveznici poreza na dobit, odnosno imati dugotrajnu imovinu ako su obveznici poreza na dohodak, u vrijednosti do 30.000.000 kuna).

⁶ Narodne novine br. 109/07

⁷ Narodne novine br. 29/02; 63/07

S obzirom na veličinu subjekta, **Zakon o poticanju razvoja malog gospodarstva** razlikuje mikro, male i srednje subjekte malog gospodarstva:

- **mikro subjekti** malog gospodarstva su fizičke i pravne osobe koje prosječno godišnje zapošljavaju manje od 10 radnika, ostvaruju ukupni godišnji promet od 14.000.000 kuna, odnosno vrijednost dugotrajne imovine do 7.000.000 kuna;
- **mali subjekti** malog gospodarstva su fizičke i pravne osobe koje:
  - prosječno godišnje zapošljavaju manje od 50 radnika;
  - ostvaruju ukupni godišnji promet do 54.000.000 kuna ili imaju zbroj bilance ako su obveznici poreza na dobit, odnosno imaju dugotrajnu imovinu ako su obveznici poreza na dohodak, u vrijednosti do 27.000.000 kuna;
- **srednji subjekti** malog gospodarstva su fizičke i pravne osobe koje:
  - prosječno godišnje zapošljavaju više od 50 i manje od 250 radnika;
  - ostvaruju ukupni godišnji promet od 54.000.000 kuna do 216.000.000 kuna ili imaju zbroj bilance ako su obveznici poreza na dobit, odnosno imaju dugotrajnu imovinu ako su obveznici poreza na dohodak, u vrijednosti od 27.000.000 do 108.000.000 kuna.

Zakon o računovodstvu i Zakon o poticanju razvoja malog gospodarstva nemaju usaglašen kriterij broja zaposlenih za razvrstavanje malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj. Zakon o poticanju razvoja malog gospodarstva usklađeniji je s kriterijima broja zaposlenih koji primjenjuje Europska unija.

Tablica 1: Usporedba kriterija razvrstavanja subjekata malog gospodarstva

Tip subjekta	Broj zaposlenih		Godišnji prihod u milijunima EURa		Imovina (aktiva/ dugotrajna imovina) u milijunima EURa	
	EU	Hrvatska	EU	Hrvatska	EU	Hrvatska
Mikro	0-9	0-9	2	1,92	2	0,96
Mali	10-49	10-49	10	7,40	10	3,70
Srednji	50-249	50-249	50	29,59	43	14,79

Izvori: Zakon o poticanju razvoja malog gospodarstva (NN br. 29/02; 63/07); tečaj 1EUR= 7,3 HRK http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/sme-definition/index_en.htm

1.2. Značaj sektora malih i srednjih poduzeća u hrvatskom gospodarstvu

Sektor malih i srednjih poduzeća ima značajan udio u hrvatskom gospodarstvu, gdje mala i srednja poduzeća čine 99,5% ukupnog broja registriranih poslovnih subjekata (HGK, 2010). Od 2001. do 2010. godine broj malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj povećao se za 71%, a broj velikih poduzeća smanjen je za 34%:

Tablica 2: Struktura poduzeća s obzirom na veličinu poduzeća u 2001. i 2010. godini

	2001.		2010.	
	Broj subjekata	%	Broj subjekata	%
Sektor malih i srednjih poduzeća	56.416	99	96.383	99,5
Mala poduzeća	54.213		95.004	
Srednja poduzeća	2.203		1.379	
Velika poduzeća	571	1	375	0,5
Ukupno	56.987	100	96.758	100

Izvor: „Malo gospodarstvo“, Hrvatska gospodarska komora, Sektor za malo gospodarstvo, 2010.

Gustoća malih i srednjih poduzeća mjeri se brojem malih i srednjih poduzeća na 1.000 stanovnika. U razdoblju od 2001. do 2010. godine u Hrvatskoj je povećana gustoća malih i srednjih poduzeća sa 12,71 u 2001. godini na 22,47 u 2010. godini, kao rezultat povećanja broja malih i srednjih poduzeća i smanjenja broja stanovnika.

Značaj sektora malih i srednjih poduzeća u hrvatskom gospodarstvu može se valorizirati kroz primjenu tri temeljna kriterija: udio u bruto domaćem proizvodu (BDP), udio u zaposlenosti i udio u izvozu (tablica 3).

Tablica 3: Veličina poduzeća i BDP, zaposlenost i izvoz u 2009. i 2010. godini

Ekonomski kriterij valorizacije sektora	Veličina poduzeća					
	Mala		Srednja		Velika	
	2009.	2010.	2009.	2010.	2009.	2010.
BDP (000 kn)	206.332.590	199.298.818	118.050.260	109.530.751	285.764.487	289.357.850
BDP (udio)	33,8%	33,3%	19,3%	18,3%	46,8%	48,4%
Zaposlenost	417.979	415.320	166.916	157.147	300.394	287.341
Zaposlenost (udio)	47,2%	48,3%	18,9%	18,3%	33,9%	33,4%
Izvoz (000 kn)	15.275.328	18.073.129	17.517.021	18.953.987	48.039.137	53.132.700
Izvoz (udio)	18,9%	20,1%	21,7%	21,0%	59,4%	58,9%

Izvor: FINA

Mala i srednja poduzeća imaju značajan udio u BDP-u (51,6% u 2010. godini), međutim, mala poduzeća imaju nižu financijsku efikasnost od srednjih i velikih poduzeća (vidjeti tablicu 7).

U 2010. godini prihod ostvaren kroz izvoz hrvatskih poduzeća raste za 11,5% u odnosu na 2009. godinu (sa 80.831.486.000 kn u 2009. godini na 90.159.816.000 kn u 2010. godini). Mala i srednja poduzeća u ukupnom izvozu u 2010. godini sudjeluju s 41%, a velika poduzeća s 58,9%. U 2010. godini mala poduzeća ostvarila su bolje izvozne rezultate u odnosu na 2009. godinu jer je izvoz povećan za 18,3%, a uvoz smanjen za 26%.

Zaposlenost u sektoru malih i srednjih poduzeća može se analizirati kroz usporedbu prosječnog broja zaposlenih u odnosu na broj malih i srednjih poduzeća (tablica 4 i 5).

Tablica 4: Struktura zaposlenih u malim poduzećima 2003. – 2010. godine

Godina	Broj malih poduzeća	Broj zaposlenih u malim poduzećima	Prosjek - broj zaposlenih u malim poduzećima
2003.	64.698	262.844	4,1
2004.	65.327	268.389	4,1
2005.	67.760	262.797	3,9
2006.	76.588	388.275	5,1
2007.	81.467	410.103	5,0
2008.	87.807	448.803	5,1
2009.	89.438	422.720	4,7
2010.	95.004	415.320	4,4

Izvor: „Malo gospodarstvo”, Hrvatska gospodarska komora, Sektor za malo gospodarstvo, 2010.

Tablica 5: Struktura zaposlenih u srednjim poduzećima 2003. – 2010. godine

Godina	Broj srednjih poduzeća	Broj zaposlenih u srednjim poduzećima	Prosjek – broj zaposlenih u srednjim poduzećima
2003.	2.597	158.971	61,2
2004.	2.692	156.407	58,1
2005.	2.969	159.746	53,8
2006.	1.480	172.345	116,5
2007.	1.590	181.214	114,0
2008.	1.396	170.038	121,8
2009.	1.446	164.515	113,8
2010.	1.379	157.147	114,0

Izvor: „Malo gospodarstvo”, Hrvatska gospodarska komora, Sektor za malo gospodarstvo, 2010.

Prosječan broj zaposlenih u malim poduzećima od 2003. – 2010. godine kreće se između 4 i 5 zaposlenih dok se prosječan broj zaposlenih u srednjim poduzećima u istom razdoblju povećao za 87% (sa prosječno 61 zaposlenih u 2003. na prosječno 114 zaposlenih u 2010. godini).

Međunarodni istraživački projekt o poduzetništvu Global Entrepreneurship Monitor (GEM), u koji je Hrvatska uključena od 2002. godine, ukazuje na vrlo nisku razinu aktivnosti u pokretanju novih poslovnih pothvata koju mjeri Total Entrepreneurial Activity indeks (TEA)⁸. S TEA indeksom 3,62 u 2002., 3,73 u 2004., 8,58 u 2006., 7,59 u 2008. i 5,52 u 2010. godini Hrvatska se ubraja u zemlje s niskom razinom aktivnosti u pokretanju poslovnih pothvata koja, dodatno otežana visokom stopom nezaposlenosti (u 2010. godini 17,4%), ne doprinosi rješavanju problema nezaposlenosti. U rješavanju problema nezaposlenosti važno je promatrati ulogu poduzetničke aktivnosti u pokretanju novih poslovnih pothvata i udjela rastućih poduzeća⁹ u gospodarstvu. GEM istraživanje u 2010. godini ukazuje da Hrvatska ima relativno malen udio poduzeća koja su rastuća prema kriteriju razvoja novih proizvoda: 9,46% poduzeća imaju proizvode koji su novi svima, 15,25% poduzeća proizvode koji su novi nekima, dok 75,29% poduzeća imaju proizvode koji nisu novi nikome.

Unatoč malom udjelu rastućih poduzeća, mala poduzeća su jedini segment gospodarstva koji kreira nova radna mjesta. Od 2001. do 2010. godine zaposlenost u malim poduzećima porasla je za 68%, dok se u udio zaposlenih u velikim poduzećima u istom razdoblju smanjio za 21,6% (tablica 6).

⁸ TEA indeks predstavlja broj poduzetnički aktivnih ljudi (koji kombinira broj ljudi koji pokušavaju pokrenuti poduzetnički pothvat i broj ljudi koji su vlasnici ili *manageri* poduzeća mlađih od 42 mjeseca) u odnosu na 100 ispitanika između 18 i 64 godina starosti.

⁹ Prema GEM istraživanju, poduzeća sa potencijalom rasta su ona koja koriste nove tehnologije, razvijaju nove proizvode, izlažu se konkurenciji i imaju kapacitet novog zapošljavanja.

Tablica 6: Struktura zaposlenih s obzirom na veličinu poduzeća u 2001. i 2010. godini

Tip poduzeća	2001.		2010.	
	Broj zaposlenih	%	Broj zaposlenih	%
Malo	247.340	34	415.320	48,3
Srednje	161.426	22,2	157.147	18,3
Veliko	318.467	43,8	287.341	33,4
Ukupno	727.233	100,00	859.808	100,00

Izvor: Hrvatska gospodarska komora, Sektor za malo gospodarstvo, 2010.

Financijska efikasnost malih i srednjih poduzeća u 2010. godini smanjena je u odnosu na 2009. godinu (tablica 7). U 2010. godini velika poduzeća ostvarila su 4,847 milijardi kuna neto dobiti, srednja poduzeća 4,025 milijarde neto gubitka, a mala poduzeća 2,486 milijarde neto gubitka. Velika poduzeća povećala su neto dobit za 311%, a mala i srednja poduzeća su nakon neto dobiti u 2009. godini - u 2010. godini ostvarila neto gubitak.

Tablica 7: Financijska efikasnost poduzeća u 2009. i 2010. godini

Poduzeća	2009.		2010.	
	Milijun kuna	%	Milijun kuna	%
Mala				
Dobitak	10.453	42.2	10.569	37.5
Gubitak	9.766	43.7	13.055	43.7
Konsolidirani rezultat	687		-2.486	
Srednja				
Dobitak	4.695	18.9	4.184	14.8
Gubitak	4.121	18.4	8.209	27.5
Konsolidirani rezultat	574		-4.025	
Velika				
Dobitak	9.640	38.9	13.450	47.7
Gubitak	8.462	37,9	8.603	28.8
Konsolidirani rezultat	1.178		4.847	
Ukupno				
Dobitak	24.788	100	28.203	100
Gubitak	22.349	100	29.866	100
Konsolidirani rezultat (dobitak – gubitak)	2.439		-1.663	

Izvor: FINA

Sektor malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj karakteriziraju velike regionalne razlike u aktivnostima pokretanja poslovnog pothvata. GEM podaci o TEA indeksu za 2003. i 2010. godinu pokazuje da u tom razdoblju regija s najnižom razinom aktivnosti u pokretanju poslovnog pothvata (Slavonija i Baranja 3,90 u 2010.) nije uspjela dostići razinu koju je prije 8 godina imala regija s najvišom razinom aktivnosti (Zagreb 4,30 u 2003.).

Tablica 8: Regionalne razlike u aktivnosti pokretanja poslovnog pothvata u 2003. i 2010. godini

Regija*	2003.		2010.	
	TEA	Rang	TEA	Rang
Istra	3,05	2	6,00	2
Zagreb	4,30	1	7,10	1
Dalmacija	2,43	3	5,20	3
Sjeverna Hrvatska	1,99	4	4,60	4
Lika i Banovina	1,78	5	6,00	2
Slavonija i Baranja	1,00	6	3,90	5

Izvor : GEM Hrvatska 2003 – 2010, CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva

* Za potrebe GEM istraživanja hrvatske županije su grupirane u šest regija po kriteriju geografsko-povijesnog poimanja regionalne strukture Hrvatske:

Istra – Istarska županija i Primorsko-goranska županija

Zagreb – Grad Zagreb i Zagrebačka županija

Dalmacija – Dubrovačko-neretvanska županija, Splitsko-dalmatinska županija, Šibensko-kninska županija i Zadarska županija

Sjeverna Hrvatska – Bjelovarsko-bilogorska županija, Krapinsko-zagorska županija, Koprivničko- križevačka županija, Međimurska županija, Varaždinska županija i Virovitičko-podravska županija

Lika i Banovina – Karlovačka županija, Ličko-senjska županija, Sisačko-moslavačka županija

Slavonija i Baranja – Brodsko-posavska županija, Osječko-baranjska županija, Požeško-slavonska županija i Vukovarsko-srijemska županija

Uspoređujući regije s najnižom (Slavonija i Baranja) i najvišom (Zagreb) razinom aktivnosti u pokretanju poslovnog pothvata, na temelju GEM istraživanja u 2010. godini mogu se uočiti razlike u stavovima ispitanika i namjerama pokretanja poslovnog pothvata (tablica 9). Najveći broj ispitanika u regijama Zagreb, Istra i Dalmacija iskazali su namjeru pokretanja poslovnog pothvata u iduće tri godine (više od 10 %) te vide priliku za pokretanje poslovnog pothvata u idućih 6 mjeseci (više od 20% ispitanika).

Tablica 9: Usporedba regionalnih razlika u stavovima o poduzetništvu, 2010.

	Zagreb	Sjeverna Hrvatska	Slavonija i Baranja	Lika i Banovina	Istra	Dalmacija
Namjera pokretanja poslovnog pothvata u iduće 3 godine	10,9%	8,5%	8,3%	2,9%	11,2%	10%
Vide priliku za pokretanje poslovnog pothvata u idućih 6 mjeseci	20,4%	18,6%	14,9%	8,2%	23,3%	25,6%
Imaju potrebno znanje, vještine i iskustvo za pokretanje poslovnog pothvata	51,2%	46,3%	47,3%	47%	53,4%	55,5%
Većina ljudi poduzetništvo smatraju dobrim izborom karijere	60,3%	59%	63,8%	65,2%	59,8%	59,6%
Mediji utječu pozitivno na razvoj poduzetničke kulture	34,5%	43,5%	42,5%	31,7%	38,2%	37,3%

Izvor: GEM Hrvatska, CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, 2010.

Regionalne razlike u aktivnosti pokretanja poslovnog pothvata konzistentne su s razlikama u nezaposlenosti i bruto domaćem proizvodu po glavi stanovnika (tablica 10).

Tablica 10: BDP i stopa nezaposlenosti u županijama i regijama

	BDP po stanovniku (EUR)	Stopa nezaposlenosti	
	2008.*	2008.	2010.
Istra	12.893	11,24%	15,91%
Zagreb	15.470	7,99%	10,98%
Dalmacija	8.818	22,34%	26,18%
Sjeverna Hrvatska	8.618	18,58%	24,46%
Lika i Banovina	8.622	27,24%	32,36%
Slavonija i Baranja	7.474	28,37%	34,53%

Izvor: Državni zavod za statistiku, Priopćenje, veljača 2011. i Statističke informacije 2011.

* Podaci o BDP-u po stanovniku u županijama za 2010. godinu nisu objavljeni. Zadnji podaci o BDP-u za županije objavljeni su za 2008. godinu.

Regije s najvišom razinom aktivnosti u pokretanju poslovnog pothvata (Zagreb, Istra) imaju najveći BDP po stanovniku i najnižu stopu nezaposlenosti, dok regija s najvećom stopom nezaposlenosti i najnižom vrijednosti BDP-a po stanovniku ima najnižu razinu aktivnosti u pokretanju poslovnog pothvata (Slavonija i Baranja).

1.3. Prepreke razvoja sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj

Brojna svjetska istraživanja u koja je uključena Hrvatska¹⁰ identificiraju glavne prepreke razvoja poduzetništva u Hrvatskoj:

- administrativne prepreke (dugotrajne i skupe procedure za pokretanje i likvidaciju poduzeća
- neefikasnost pravosuđa
- dugotrajne procedure registracije vlasništva
- slaba fokusiranost na poduzetničko obrazovanje
- loša percepcija poduzetništva kao poželjne karijere
- nerazvijenost neformalnih oblika financiranja pokretanja poslovnih pothvata.

Global Entrepreneurship Monitor – GEM istražuje povezanost između općih makroekonomskih¹¹ uvjeta i okvira poduzetničkih¹² uvjeta. Na temelju rezultata GEM istraživanja u Hrvatskoj od 2002. – 2010. godine mogu se identificirati glavna područja u okviru poduzetničkih uvjeta (od ukupno 9 područja) na kojima je potrebno unaprijediti uvjete za poduzetničko djelovanje, a to su: obrazovanje, vladine politike i prijenos rezultata aktivnosti istraživanja i razvoja u sektor malih i srednjih poduzeća.

Rezultate GEM istraživanja potvrdili su i drugi međunarodni istraživački projekti koji analiziraju različite aspekte nacionalnih gospodarstava. **Izvešće o globalnoj konkurentnosti 2011–2012**¹³ koje provodi Svjetski gospodarski forum pozicionira, prema rezultatima za 2010. godinu, Hrvatsku na 76. mjesto¹⁴ od 142 zemlje. Kao najproblematičnije faktore za poslovanje u Hrvatskoj Izvešće o globalnoj konkurentnosti identificira: nisku učinkovitost javne uprave, korupciju, nestabilnost politika, porezne stope, restriktivno radno zakonodavstvo, pristup financijskim izvorima, poreznu regulativu te lošu radnu etiku nacionalne radne snage. Istraživanje ukazuje na ukorijenjenost ključnih problema koji ograničavaju unaprjeđenje konkurentnosti Hrvatske u sljedećim područjima: efikasnost tržišta rada i roba, makroekonomska stabilnost i kvaliteta institucija¹⁵.

Korupciju kao značajan problem u funkcioniranju hrvatskog gospodarstva identificira i Transparency International u istraživanju koje mjeri **Indeks percepcije korupcije**¹⁶. Za Hrvatsku u 2010. godini

10 Global Entrepreneurship Monitor – GEM, Izvešće o globalnoj konkurentnosti, Indeks percepcije korupcije

11 Opći makroekonomski uvjeti uključuju otvorenost nacionalnog gospodarstva, učinkovitost financijskog tržišta, razinu ulaganja u istraživanje i razvoj, dostupnost i razvijenost fizičke infrastrukture, upravljačke kompetencije, fleksibilnost tržišta radne snage i efikasnost pravnih i socijalnih institucija.

12 Okvir poduzetničkih uvjeta uključuje raspoloživost financijskih resursa za pokretanje poslovnog pothvata, vladine politike i programe za poticanje poduzetničkih pothvata, kvalitetu obrazovanja i treninga za poduzetnike, otvorenost unutarnjeg tržišta i konkurentnost, transfer rezultata istraživanja i razvoja, pristup fizičkoj infrastrukturi, kao i kulturne i društvene norme.

13 Rezultati se temelje na perceptivnim podacima dobivnim kroz istraživanje mišljenja gospodarstvenika i javno dostupnim statističkim pokazateljima iz 2009. i 2010. godine, a objavljeni su u 2011. godini. Metodologija Svjetskog gospodarskog foruma temelji se na analizi 12 faktora konkurentnosti koji uključuju: institucije, infrastrukturu, makroekonomsku stabilnost, zdravlje i osnovno obrazovanje, visoko obrazovanje, efikasnost tržišta rada, efikasnost tržišta roba, tehnološku spremnost, poslovnu sofisticiranost, inovativnost, veličinu tržišta i financijsko tržište.

14 Hrvatska se nalazi u okruženju zemalja jugoistočne Europe – Crne Gore na 60. poziciji, Makedonije na 79. poziciji te Albanije na 78. poziciji. Hrvatska bilježi značajan pad u makroekonomskoj stabilnosti (70.) i inovativnosti (76.), te efikasnosti tržišta rada (116.) i roba (114.). Napredak nije ostvaren niti na području kvalitete institucija (90.) gdje posebno značajno mjesto zauzima efikasnost javne uprave i sudstva. Prednosti na kojima Hrvatska temelji konkurentnost su tehnološka spremnost (38.), infrastruktura (39.), zdravlje i osnovno obrazovanje (48.) te visoko obrazovanje (56.).

15 „Konkurentnost Hrvatske stagnira“, Nacionalno vijeće za konkurentnost (priopćenje za medije), Zagreb, 2011.

16 Indeks percepcije korupcije mjeri stupanj percepcije korupcije u javnom sektoru i među dužnosnicima u 178 zemalja svijeta. Metodologija istraživanja temelji se na 13 različitim anketama i istraživanjima koje provodi 10 neovisnih institucija među iskusnim promatračima (poslovnim ljudima, analitičarima i lokalnim stručnjacima). Od 178 ukupno uključenih zemalja u

Indeks percepcije korupcije iznosi 4,1 što, prema ljestvici od 10 (bez korupcije) do 0 (potpuna korupcija), pokazuje da je korupcija ozbiljan problem te pozicionira Hrvatsku na 62. mjesto u odnosu na 178 zemalja svijeta koje sudjeluju u istraživanju.

Poseban značaj za razvoj malih poduzeća ima pitanje osnaživanja žena za pokretanje poslovnog pothvata. U Hrvatskoj, GEM istraživanje u 2010. godini ukazuje na 1,8 puta veću aktivnost muške populacije u odnosu na žensku populaciju u aktivnostima pokretanja poslovnog pothvata (TEA indeks za žene je 3,91, a za muškarce 7,15). GEM istraživanje ukazuje na nižu razinu podrške ženama poduzetnicama u Hrvatskoj (2,83) od prosjeka zemalja koje sudjeluju u GEM istraživanju (3,13). Ove razlike ukazuju na postojanje prepreka za razvoj ženskog poduzetništva te potrebu za donošenjem policy¹⁷ regulative koja će ukloniti prepreke i omogućiti ulazak većeg broja žena u poduzetničke vode. Strategija poticanja razvoja ženskog poduzetništva (2010) identificirala je niz prijedloga za uklanjanje prepreka i unaprjeđenje različitih aspekata sudjelovanja žena u gospodarskim aktivnostima kao što je osnaživanje ženske poslovne mentorske mreže – «*Business Godmothers*», osnivanje fonda ženskog poduzetničkog rizičnog kapitala i mreže poslovnih anđelica, razvoj ženskog poduzetništva u ruralnim područjima, kampanje podizanja svijesti s ciljem osnaživanja žena za ulazak u vlastiti posao, objavljivanje “kataloga” poslovnih uspješnih žena i najboljih primjera u ženskom poduzetništvu itd. Implementacijom Strategije predviđa se osnaživanje udruga civilnog društva u njihovim aktivnostima zagovaranja intenzivnijeg uključivanja žena u gospodarski i društveni život.

istraživanje čak 3/4 ostvaruje rezultat ispod 5 što pokazuje da je korupcija ozbiljan problem u svijetu. Hrvatska se nalazi na 62. mjestu s vrijednosti indeksa percepcije korupcije 4,1. Najbolji rezultat zemalja u okruženju ima Slovenija (6,4), a nepovoljniju razinu indeksa percepcije korupcije od Hrvatske imaju Bugarska (3,6), Srbija (3,5) i Bosna i Hercegovina (3,2). Hrvatska sudjeluje u ovom istraživanju od 2009. godine, a najvišu vrijednost indeksa ostvarila je 2008. godine – 4,4; www.transparency.hr

17 CEPOR je na poziv Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva 2010. godine izradio **Strategiju poticanja razvoja ženskog poduzetništva u Republici Hrvatskoj**. Strategija se temelji na analizi najbolje prakse razvoja ženskog poduzetništva u zemljama članicama EU, te prijedlogu politika i instrumenata za jačanje poduzetničke aktivnosti žena u Hrvatskoj koje su oblikovane primjenom participatorne metodologije, koja je omogućila sudjelovanje predstavnika/ica civilnog društva, poduzetnica, državnih institucija, akademskih institucija, medija, i drugih. Strategiju je usvojila Vlada Republike Hrvatske 2010. godine.

2. Zakonodavni i institucionalni okvir

Zakonodavni i institucionalni okvir definira:

- distribuciju kompetencija za donošenje *policy* odluka vezanih uz sektor malih i srednjih poduzeća
- implementaciju tih odluka na razini državnih institucija (ministarstva i agencija)
- smjer razvoja nacionalnih i regionalnih politika razvoja malih i srednjih poduzeća
- raspoloživost podrške sektoru malih i srednjih poduzeća.

2.1. Distribucija kompetencija za donošenje i implementaciju *policy* odluka¹⁸

U 2010. godini institucije koje su svojom misijom nadležne za sektor malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj bile su:

- **Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva** (www.mingorp.hr) koje je sa svojom Upravom za malo gospodarstvo nadležno za kreiranje politika, ali praksa ukazuje i na uključenost Ministarstva u operativne programe;
- **Hrvatska banka za obnovu i razvitak – HBOR** (www.hbor.hr) se bavi kreditiranjem, osiguravanjem izvoza od političkih i komercijalnih rizika, izdavanjem garancija te poslovnim savjetovanjem;
- **Hrvatska agencija za malo gospodarstvo – HAMAG** (www.hamag.hr) implementira vladine politike te odobrava jamstva za vraćanje kredita bankama danih malim i srednjim poduzetnicima;
- **Poslovno-inovacijski centar Hrvatske – BICRO d.o.o.** (www.bicro.hr) – osnovan na temelju odluke Vlade Republike Hrvatske kao središnja ustanova za razvoj i unaprjeđenje inovacijskog i tehnološkog sustava. Ciljevi uključuju pokretanje novih poduzeća utemeljenih na znanju i naprednoj tehnologiji, jačanje konkurentnosti i rast inovativnih poduzeća;
- **Hrvatska udruga poslodavaca** (www.hup.hr) - nevladina neprofitna organizacija poslodavaca (poduzeća, obrti) organizirana na dobrovoljnom principu. HUP predstavlja neovisan glas poslodavaca i poduzetnika s ukupno više od 5.000 članova koji zapošljavaju 500.000 djelatnika i ostvaruju dvije trećine BDP-a. S regionalnim uredima u Rijeci, Osijeku i Splitu predstavlja mrežu poduzetnika koja pokriva sve županije Republike Hrvatske. HUP preko svoje Udruge malih i srednjih poduzetnika zastupa interese poslodavaca i vlasnika u sektoru malih i srednjih poduzeća;
- **Hrvatska gospodarska komora** (www.hgk.hr) - neprofitno nevladino udruženje svih pravnih osoba uključenih u gospodarske aktivnosti. Članstvo u HGK je obavezno te ga čini 68.005 privrednih subjekata od koji je 95% malih poduzeća, 4% srednjih i svega 1% velikih poduzeća. HGK se

¹⁸ Svijest o važnosti kreiranja formalne institucionalne i zakonodavne regulative u Hrvatskoj razvija se sredinom 1990-ih godina. U sklopu Ministarstva gospodarstva 1996. godine osnovan je mali ured fokusiran na mala i srednja poduzeća čiji je cilj analiza problematike u poslovanju malih i srednjih poduzeća te formuliranje *policy* odluka vezanih uz taj sektor. U cilju identifikacije problema koja pogađaju sektor malih i srednjih poduzeća i promocije poduzetništva i njegove uloge u gospodarstvu Hrvatske organizirana je 1998. godine u Puli prva konferencija o poduzetništvu «Nacionalno savjetovanje o malom gospodarstvu» koja je okupila brojne predstavnike državne i lokalne uprave, predstavnike poduzetničkih potpornih institucija (kao što su centri za poduzetništvo, poslovni inkubatori), financijskih institucija i sveučilišta. Vlada izabrana 2000. godine osnovala je Ministarstvo za mala i srednja poduzeća. U lipnju 2002. godine nastala je Hrvatska agencija za malo gospodarstvo – HAMAG koja je preuzela Hrvatsku garancijsku agenciju osnovanu 1994. godine. Vlada izabrana krajem 2003. godine nadležnost nad politikama sektora malih i srednjih poduzeća dodjeljuje Ministarstvu gospodarstva, rada i poduzetništva, a HAMAG, sukladno Zakonu o poticanju razvoja malog gospodarstva implementira Vladine politike.

organizacijski sastoji od 20 županijskih komora i 16 sektora od kojih Sektor za industriju posebnu pažnju pridaje razvoju malog i srednjeg poduzetništva kroz rad Zajednice malog gospodarstva;

- **Hrvatska obrtnička komora** (www.hok.hr) - nevladino neprofitno udruženje svih obrtnika u Hrvatskoj. Članstvo obrtnika u HOK-u je obavezno i broji 92.965 članova. HOK djeluje kroz 20 podružnih komora i 116 udruženja obrtnika te 18 sekcija i cehova;
- **Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća – CEPOR** (www.cepor.hr) nevladina neprofitna udruga – *think tank* predstavlja jedinu instituciju u Hrvatskoj čiji je cilj utjecati na javno-političko okruženje naglašavajući ulogu poduzetništva, te malih i srednjih poduzeća na razvoj gospodarstva Hrvatske. Fokus CEPOR-a je na stvaranje stimulativnog institucionalnog i regulatornog okvira za poduzetničko djelovanje.

2.2. Nacionalne i regionalne politike i programi

U Hrvatskoj su za sektor malih i srednjih poduzeća relevantne sljedeće politike i programi:

- **Program mjera za pojednostavljenje poslovanja subjekata malog gospodarstva**, iz 2010. godine
  - ciljevi programa su zaštita tržišta od neloyalne konkurencije i uvoza roba nepoznatog podrijetla, borba protiv sive ekonomije i unapređivanje elektroničkog poslovanja;
- **Strategija učenja za poduzetništvo 2010. - 2014.**, iz 2010. godine;
- **Strategija razvoja ženskog poduzetništva u Republici Hrvatskoj 2010. -2013.**, iz 2010. godine;
- **Smjernice za kratkoročni razvoj obrtništva 2011. - 2012.** iz 2010. godine;
- **Smjernice za pomoć poduzetnicima u teškoćama**¹⁹ koje Vlada donosi 2010. godine kao dodatak antirecesijskom planu Vlade i mjerama za gospodarski oporavak i razvitak;
- **Program poticanja međunarodne konkurentnosti i internacionalizacije gospodarstva Hrvatske 2009. - 2010.**, iz 2009. godine čiji je cilj jačanje izvoznih kapaciteta hrvatskih tvrtki prilikom izlaska na međunarodna tržišta, promocija hrvatskog gospodarstva na međunarodnim tržištima i jačanje suradnje i povezivanje tvrtki radi zajedničkog nastupa na inozemnim tržištima;
- **Program poticanja malog i srednjeg poduzetništva 2008. - 2012.** iz 2008. godine koji sadrži pregled smjernica za provedbu poticaja za razvoj malog gospodarstva, te utvrđuje ciljeve, mjere i zadatke uključujući i mehanizme provedbe i praćenja aktivnosti i projekata;
- Godišnji **Operativni plan poticanja malog i srednjeg poduzetništva** koji sadrži projekte, korisnike, mjere i sredstva poticaja na godišnjoj razini u cilju provedbe Programa poticanja malog i srednjeg poduzetništva 2008. - 2012.;

¹⁹ Cilj mjera je olakšati i ubrzati izradu kvalitetnih planova restrukturiranja, te odobrenja i dodjela državne potpore poduzetnicima u teškoćama uz poštivanje odredbi Zakona o državnim potporama i Uredbe o državnim potporama. Poduzetniku u teškoćama državna se potpora dodjeljuje u obliku: otpisa i djelomičnog otpisa duga prema državi; pretvaranja potraživanja države u udjel u kapitalu – dokapitalizacija ili dodjele horizontalne potpore (primjerice za istraživanje, razvoj i inovacije, usavršavanje, zaštitu okoliša i uštedu energije, za poticanje ulaganja rizičnog kapitala) ukoliko se dokaže da su neophodne za provedbu restrukturiranja.

Izvor: „Smjernice za pomoć poduzetnicima u teškoćama“, Ministarstvo financija, Zagreb, 2010., <http://www.mingorp.hr/UserDocImages/smjernice%20gospodarstvo.pdf> (preuzeto 10.11.2011.)

Hrvatski programi i politike trebaju biti usklađeni sa **Small Business Act for Europe**, koji EU definira 2008. godine, a koji odražava političku volju Europske unije za priznanjem središnje uloge malih i srednjih poduzeća u gospodarstvu Europske unije. SBA Fact Sheet²⁰ za Hrvatsku za 2010/2011. godinu pokazuje da Hrvatska u dva od šest područja (za koja su od ukupno deset bili dostupni podaci) dostiže Europsku uniju, a to su *Agilnost uprave* i *Vještine i inovacije*. U osam od deset područja Vlada Republike Hrvatske unosi promjene u regulatorni okvir s ciljem usklađivanja sa *Small Business Act* principima. Napredak Hrvatske u procesu usklađivanja u odnosu na protekla razdoblja je vidljiv u gotovo svim *policy* područjima u kojima je Hrvatska zaostajala u odnosu na Europsku uniju. Ipak, postoje područja u kojima je ostvareni napredak minimalan i koja nužno zahtijevaju veći intenzitet promjena: *Druga šansa* (brzina i trošak bankrota), *Think Small First* (pritisak regulatornog okvira na poduzeća), *Internacionalizacija* (birokracija kao prepreka za izvoznike)²¹.

GEM projekt u 2010. godini identificira nedostatak konzistentnih Vladinih politika fokusiranih na problematiku malih i srednjih poduzeća, kao jednu od najvećih slabosti sektora malih i srednjih poduzeća tijekom svih godina provedbe GEM istraživanja u Hrvatskoj. Niža ocjena Vladinih politika (1,96 u 2010. godini) od ocjene Vladinih programa (2,49 u 2010. godini), kao i u svim prethodnim godinama, samo potvrđuje hitnost reagiranja i potrebu za razvijanjem konzistentnih politika fokusiranih na sektor malih i srednjih poduzeća. Niske ocjene ukazuju na potrebu dublje analize efikasnosti Vladinih programa prilikom donošenja odluke o novim programima.

²⁰ *SBA Fact Sheet* predstavlja godišnje izvješće Europske unije koje analizira promjene u trendovima u okruženju i regulatornom okviru na nacionalnoj razini za sektor malih i srednjih poduzeća. Područja analize su: Poduzetništvo, Druga šansa, Think Small First, Agilnost uprave, Državna pomoć & javna nabave, Pristup financijama, Jedinstveno tržište, Vještine i Inovacije, Okruženje i Internacionalizacija

²¹ *SBA Fact Sheet Croatia 2010/2011*, European Commission Enterprise and Industry, 2011.

2.3. Regulatorno okruženje

Regulatorni okvir za sektor malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj čine sljedeći zakoni:

- Zakon o poticanju razvoja malog gospodarstva (NN br. 29/02; 63/07)
- Zakon o državnim potporama (NN br. 140/05) i Zakon o izmjeni Zakona o državnim potporama (NN br. 049/2011)
- Zakon o trgovačkim društvima (NN 111/93, 34/99, 121/99/, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09)
- Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima (NN 91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 73/00, 129/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09, 153/09)
- Zakon o poticanju ulaganja (NN 73/00, 138/06)
- Zakon o deviznom poslovanju (NN 96/03, 140/05, 132/06, 150/08, 92/09, 133/09, 153/09, 145/10)
- Zakon o platnom prometu u zemlji (NN 133/09)
- Zakon o koncesijama (NN 89/92, 125/08)
- Zakon o tržištu kapitala (NN 88/08, 146/08, 74/09)
- Zakon o obrtu (NN 73/93, 90/96, 102/98, 64/01, 71/01, 49/03, 68/07, 79/07)
- Zakon o trgovini (NN 87/08, 96/08, 116/08, 76/09)
- Zakon o sudskom registru (NN 1/95, 57/96, 1/98, 30/99, 45/99, 54/05, 40/07, 91/10)
- Zakon o nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti (NN 98/94, 58/07)
- Zakon o uslugama (NN 80/011)

U procesu investiranja i poslovanja relevantni zakoni su:

- Zakon o slobodnim zonama (NN 50A/91, 44/96, 92/05, 85/08)
- Zakon o javno-privatnom partnerstvu (NN 129/08)
- Zakon o računovodstvu (NN 109/07)
- Zakon o reviziji (NN 146/05, 139/08)
- Zakon o zaštiti tržišnog natjecanja (NN 122/03, NN 79/09)
- Zakon o javnoj nabavi (NN 110/07, 125/08, 90/11)
- Zakon o zaštiti okoliša (NN 110/07)
- Zakon o prostornom uređenju i gradnji (NN 76/07, 38/09)
- Zakon o radu (NN 149/09)
- Zakon o zaštiti potrošača (NN 79/07, 125/07, 79/09, 89/09, 133/09)
- Stečajni zakon (NN 44/96, 29/99, 129/00, 123/03, 82/06, 116/10)
- Ovršni zakon (NN 139/10)
- Zakon o rokovima ispunjenja novčanih obveza (NN 125/11)

Porezni sustav reguliran je sljedećim zakonima:

- Opći porezni zakon (NN 147/08, 18/11)
- Zakon o doprinosima (NN 84/08, 152/08, 94/09, 18/11)
- Zakon o porezu na dobit (NN 177/04, 90/05, 57/06, 146/08, 80/10)
- Zakon o porezu na dohodak (NN 177/04, 73/08, 80/10)
- Zakon o porezu na dodanu vrijednost (NN 47/95, 106/96, 164/98, 105/99, 54/00, 73/00, 127/00, 86/01, 48/04, 82/04, 90/05, 76707, 87/09, 94/09)
- Zakon o porezu na promet nekretnina (NN 69/97, 26/00, 127/00, 153/02, 22/11)
- Zakon o trošarinama (NN 83/09)

Temeljni zakoni carinskoga sustava su:

- Carinski zakon (NN 78/99, 94/99, 117/99, 73/00, 92/01, 47/03, 140/05, 138/06, 60/08, 45/09, 56/10)
- Zakon o carinskoj tarifi (NN 61/00, 117/00, 119/00, 146/08)

Međunarodna istraživanja (Global Entrepreneurship Monitor, Izvješće o globalnoj konkurentnosti, Doing Business) identificiraju dužinu i kompleksnost regulatornih procedura kao glavnu prepreku u pokretanju poslovnih aktivnosti. Navedene prepreke nisu izolirane u svom utjecaju, jer potiču domino-efekt u različitim sferama poslovnih aktivnosti (npr. rast korupcije). Kompliciran regulatorni okvir također zahtijeva skupu državnu infrastrukturu.

Istraživanje **Doing Business** za 2010. godinu, koje provodi Svjetska banka, daje detaljan uvid u kvalitetu regulatornog okruženja 183 zemlje uključene u istraživanje, koristeći informacije o osnovnim aktivnostima i transakcijama u poslovanju poduzetnika početnika i već etabliranih malih i srednjih poduzeća. Radi boljeg uvida u glavne regulatorne prepreke vezane uz pokretanje i provođenje poduzetničke aktivnosti u Hrvatskoj, u nastavku je dan pregled pokazatelja o kvaliteti regulatornog okvira (prema istraživanju Svjetske banke) koje i druga međunarodna istraživanja ocjenjuju niskim ocjenama: propisi za otvaranje poduzeća, plaćanje poreza, izvršavanje ugovora i zatvaranje poduzeća (bankrot, izlaz iz poslovne aktivnosti).

Tablica 11: Pregled odabranih pokazatelja kvalitete regulatorne okoline prema istraživanju Doing Business za 2010. godinu

Regulatorno područje	Pokazatelj		
	Hrvatska	Najbolji indikator (zemlja)	EU (prosjeak)
Propisi za otvaranje poduzeća			
Broj procedura		Novi Zeland	
Vrijeme (dani)	6	1	6
Trošak (% dohotka per capita)	7	1	14
Minimalni kapital (% dohotka per capita)	8.6	0.4	5.1
	13.8	0.0	15.9
Plaćanje poreza			
Broj plaćanja godišnje		Maldivi	
Vrijeme (broj sati godišnje)	17	3	17
Porez na dobit (% od bruto dobiti)	196	0	208
Porez na dohodak i doprinosi (%)	11,5	0	-
Drugi porezi (%)	19,4	0	-
Ukupno porezno opterećenje (% dobit)	1,5	9,3	-
	32,3	9,3	43,4
Izvršavanje ugovora			
Broj procedura		Luxemburg	
Vrijeme (dani)	38	26	32
Trošak (% od duga)	561	321	556
	13.8	9.7	20.6
Bankrot			
Vrijeme insolventnosti (godine)		Japan	
Trošak insolventnosti (% od imovine)	3.1	0.6	2.0
Stopa oporavka (centi na 1 USD)	15.0	4	10
	29.7	92.7	60.6

Izvor: *Doing Business in 2011, Croatia – Country Profile, The International Bank for Reconstruction and Development /The World Bank*

Doing Business istraživanje za 2010. godinu pozicionira Hrvatsku na 57. mjesto prema složenosti regulatornog okvira za pokretanje poduzeća, mjereno prema sljedećim kriterijima: broj procedura potrebnih za registraciju poduzeća, broj dana potrebnih za registraciju poduzeća, trošak registracije i potreban minimalni kapital za osnivanje poduzeća. Za razliku od Hrvatske kod koje process registracije traje 7 dana i zahtijeva 6 procedura, u Makedoniji, koja je među ukupno rangiranim zemljama u ovoj kategoriji pozicionirana na 5. mjestu, registracija poduzeća traje 3 dana i zahtijeva 3 procedure.

Glavna porezna opterećenja za poduzeća u Hrvatskoj su: porez na dodanu vrijednost, porez na dohodak, porez na dobit i prirez (tablica 12).

Tablica 12: Porezi u Hrvatskoj

Vrsta poreza	Porezni obveznik	Porezna osnovica	Porezna stopa
POREZ NA DODANU VRIJEDNOST	Fizička i pravna osoba (poduzetnik) koja isporučuje dobra ili obavlja usluge	Naknada za isporučena dobra ili obavljene usluge	0% 10% 23%
POREZ NA DOHODAK	Fizička osoba koja ostvaruje oporezivi dohodak	Ukupni dohodak ostvaren od lokalnih poreznih obveznika u Hrvatskoj i inozemstvu te inozemnih poreznih obveznika u Hrvatskoj	12% 25% 40%
POREZ NA DOBIT	Društva i druge pravne i fizičke osobe koje obavljaju djelatnost s ciljem stjecanja dobiti	Dobit (razlika između prihoda i rashoda)	20 %
PRIREZ	Porez na dohodak poreznih obveznika	Porez na dohodak	Općina: do 10% Grad s populacijom manjom od 30,000: do 12% Grad s populacijom većom od 30,000: do 15% Grad Zagreb: do 30%

Izvor: *Opći porezni zakon i pravilnici s komentarima, sudskom praksom, primjerima i priložima, Institut za javne financije, 2009.*

Doing Business istraživanje rangira Hrvatsku na 30. mjesto u 2010. godini u kategoriji Plaćanje poreza u kojoj se ocjena pojedine zemlje temelji na sljedećim indikatorima: broj plaćanja poreza godišnje, vrijeme potrebno za pripremu i plaćanje poreza (mjereno brojem sati godišnje), visina poreza na dobit, poreza na dohodak i doprinosa i drugih poreza te ukupno porezno opterećenje. Najbolju ocjenu među europskim zemljama u ovoj kategoriji ima Irska (koja se nalazi na 5. mjestu), s ukupnim poreznim opterećenjem od 26,3% i potrebnim vremenom od 76 sati za pripremu i plaćanje poreza. U Hrvatskoj ukupno porezno opterećenje poduzetnika iznosi 32,3%, a potrebno vrijeme za reguliranje porezne obveze je 196 sati godišnje.

3. Pristup financijskim sredstvima

Osnovne izvore financijske podrške razvoja malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj čine:

- bankarski sektor
- kreditne unije
- fondovi rizičnog kapitala
- neformalni oblici financiranja (poslovni anđeli)
- Vladini programi poticaja i subvencioniranih kreditnih linija.

3.1. Banke

Gotovo sve banke nude kredite malim i srednjim poduzećima u širokoj paleti proizvoda/usluga (kreditni za turističke usluge, za mlade, za žene, za nove tehnologije, za branitelje, za izvoz, za investicije, za obrtna sredstva, za početnike...). Na osnovi pregleda²² i analize ponude financijskih proizvoda namijenjenih malim i srednjim poduzećima, u Hrvatskoj u 2010. godini banke nude sljedeće uvjete financiranja:

Dugoročni krediti

Iznos: do 250.000 EUR

Trajanje: do 25 godina (ovisno o namjeni)

Početak: do 24 mjeseca

Kamata: dogovorna; 6 -8,85%

Osiguranje: 1:1 -1:1,3

Kratkoročni krediti

Iznos: od 2.500 EUR

Trajanje: do 12 mjeseci

Kamata: dogovorna;

Osiguranje: jamci, depozit, polica životnog osiguranja

Prema Godišnjem izvješću²³ Hrvatske narodne banke u 2010. godini bankarski sektor plasirao je 274.954,2 milijuna kuna od čega je plasman prema trgovačkim društvima²⁴ iznosio 109.234,6 milijuna kuna ili 39,7% ukupnog plasmana. Najveći dio cjelokupnog plasmana kredita usmjeren je ka stanovništvu (46,2%), dok je prema državnim jedinicama plasirano 9,6% ukupnog kreditnog plasmana. Najveći dio kredita trgovačkim društvima iskorišten je za financiranje obrtnih sredstava i održavanje likvidnosti.

²² Analiza ponude financijskih proizvoda za mala i srednja poduzeća napravljena je na temelju ponude oglašene na web stranicama sljedećih banaka: Zagrebačka banka d.d., Privredna banka Zagreb d.d., Erste Steiermarkische Bank d.d., Hypo Alpe Adria Bank d.d. u prosincu 2011. godine.

²³ „Godišnje izvješće 2010.“, Hrvatska narodna banka, Zagreb, 2011., str. 70-71.

²⁴ U Godišnjem izvješću HNB-a prikazani su podaci o ukupnom plasmanu kreditna prema trgovačkim društvima, bez posebnog prikaza plasmana s obzirom na veličinu poduzeća.

3.2. Mikrofinanciranje i kreditne unije

U 2010. godini u organizaciji Hrvatske banke za obnovu i razvitak (HBOR) i CEPORa održano je Savjetovanje o **mikrofinanciranju**. Analiza stavova sudionika savjetovanja prikupljenih kroz anketu²⁵ ukazala je na sljedeće probleme mikrofinanciranja u Hrvatskoj:

- nedostatak garancija za kredite (60%)
- neadekvatna ponuda bankovnih proizvoda i usluga (53%)
- zahtjevna kreditna dokumentacija (46%)
- previsoka kamatna stopa (34%)
- neinformiranost korisnika o financijskim proizvodima (26%).

Usporedba modela mikrofinanciranja u Hrvatskoj s najboljom međunarodnom praksom razvijenom u posljednja tri desetljeća ukazuje na nerazvijenost mikrofinanciranja u Hrvatskoj u odnosu na razvijena financijska tržišta u kojima djeluje široki spektar institucija dok je u Hrvatskoj prisutan tek ograničen broj institucija, uglavnom banaka i kreditnih unija s ograničenim opsegom proizvoda za mala i srednja poduzeća. Ciljno tržište za usluge mikrofinanciranja su mikro poduzeća, samozaposlene i nezaposlene osobe za koje ograničen pristup sredstvima financiranja predstavlja visoku barijeru za realizaciju poduzetničkih aktivnosti.

²⁵ Tijekom Savjetovanja o mikrofinanciranju (2010.) provedeno je anketiranje među sudionicima savjetovanja. Cilj ankete bio je prikupiti mišljenja o trenutnoj primjeni i mogućnostima mikrofinanciranja u Hrvatskoj. Anketiranju je pristupilo 85% od 300 sudionika savjetovanja, od kojih je 22% predstavnika banaka, 13% državnih službenika, 7% članova akademske zajednice i studenata, 4% stručnjaka za ekonomski razvoj, 28% predstavnika poduzetničkih potpornih institucija i 26% ostalih sudionika.

Tablica 13: Usporedba mikrofinanciranja u Hrvatskoj i primjera rješenja najbolje međunarodne prakse u području mikrofinanciranja

	Hrvatska	Međunarodne najbolje prakse
Regulacija i nadzor	Represivna i konzervativna, ne odgovara razini rizika u odnosu na financijsku stabilnost i sistemski rizik	Proporcionalna i progresivna regulacija i nadzor u odnosu na rizike i sistemske rizike koje provode i predstavljaju mikrofinancijske institucije
Institucionalni okvir	Ograničen broj institucija, uglavnom banaka i kreditnih unija sa vrlo ograničenim opsegom poslovanja za mikro i mala poduzeća	Dozvoljeno djelovanje širokog spektra institucija kako bi se zbog njihovih raznih konkurentnih prednosti postiglo duboko infiltriranje financijskog tržišta
Uloga mikrofinanciranje	Marginalna, degradirana na posebne i subvencionirane programe ili posve lokalizirane inicijative	Značajna na «jeftinom» tržištu, nadopunjuju banke i ostale pružatelje <i>mainstream</i> financijskih usluga
Veličina kredita	Viši od 200% BDP-a po stanovniku	Manji od 50% BDP-a po stanovniku
Ciljani korisnici	Mala poduzeća i donekle samozaposleni i mikro-poduzetnici	Mikropoduzetnici, samozaposleni, ambiciozni poduzetnici niskih primanja, nezaposleni
Prisutnost na tržištu	Zapostavljeno	Oko 3-5% kreditnog tržišta
Umreženost (povezanost s međunarodnim mrežama)	Početni kontakti s međunarodnim organizacijama i donatorima izgubljeni	Uska suradnja s međunarodnim mrežama, investitorima, implementatorima i udruženjima s najboljim praksama

Izvor: Korynski, P.: "Mikrofinanciranje u Hrvatskoj: Rezultati istraživanja", CEPOR, 2010.

Nositelji usluga mikrofinanciranja u Hrvatskoj su kreditne unije koje su **Zakonom o kreditnim unijama**²⁶ kao novi organizacijski oblik zamijenile štedno-kreditne zadruge. Uvedeno je niz ograničenja koja su u konačnici rezultirala ozbiljnim smanjenjem broja preoblikovanih štedno-kreditnih zadruga u kreditne unije. Ograničenje teritorijalnog načela po kojem je prebivanje na području iste jedinice područne (regionalne) samouprave uvjet za članstvo u kreditnoj uniji je gotovo prepolovilo članstvo u kreditnim unijama, čime su prepolovljena i depozitna i kreditna sredstva potrebna za poslovanje. Također je ukinuto obavljanje platnog prometa, a kreditiranje je omogućeno samo fizičkim osobama i obrtnicima. Od 124 štedno kreditne zadruge, prema Godišnjem izvješću²⁷ Hrvatske narodne banke u 2010. godini djelovalo je 23 kreditne unije s imovinom u iznosu od 532,2 milijuna kuna. U postupku likvidacije 2010. godine nalazi se 9 kreditnih unija, a nad jednom se provodi stečajni postupak.

²⁶ Narodne novine, br. 141/2006; 25/2009; 090/2011

²⁷ „Godišnje izvješće 2010.“, Hrvatska narodna banka, Zagreb, 2011., str.93.

Prema podacima Hrvatske udruge kreditnih unija (www.hukreditneunije.hr) u 2009. godini članice²⁸ Udruge plasirale su 4.143 kredita u ukupnoj vrijednosti od 88.663.341 kn, a u 2010. godini 4.065 kredita u ukupnoj vrijednosti od 82.939.717 kn (tablica 14.). U 2010. godini kreditne unije plasiraju manji broj kredita, a ukupni plasman smanjuje se za 6,5%. Prosječan iznos dodijeljenog kredita kreditnih unija u Hrvatskoj u 2009. godini je 21.400 kn, a u 2010. godini 20.403 kn što potvrđuje usmjerenost kreditnih unija na financiranje mikro poduzeća s iznosima kredita koji su za tradicionalni bankarski sektor neinteresantni.

Tablica 14: Plasirani krediti u kreditnim unijama – članicama Hrvatske udruge kreditnih unija u 2009. i 2010. godini

Naziv kreditne unije	2009.			2010.		
	Broj kredita	Iznos kredita u kn	Prosječni iznos kredita u kn	Broj kredita	Iznos kredita u kn	Prosječni iznos kredita u kn
ABC KU Sisak	694	14.202.039	20.464	636	11.357.000	17.857
KU Apoen Valpovo	678	6.575.000	9.698	755	6.960.968	9.220
KU Deponent Zagreb	319	11.412.445	35.776	245	8.944.287	36.507
KU Dukat Viškovo	197	2.955.000	15.000	215	3.225.000	15.000
GAMA KU Zagreb	894	11.042.000	12.351	929	7.928.000	8.534
KU Kod Sata Sisak	288	2.448.000	8.500	315	2.677.500	8.500
KU Libertina Čakovec	338	8.101.343	23.969	329	9.772.441	29.704
KU Noa Osijek	154	6.569.315	42.658	131	4.988.513	38.080
Zagorska KU Zabok	581	25.358.199	43.646	510	27.086.008	53.110
Ukupno	4.143	88.663.341	21.401	4.065	82.939.717	20.403

Izvor: Hrvatska udruga kreditnih unija

²⁸ ABC Kreditna unija Sisak, Kreditna unija Apoen Valpovo, Kreditna unija Deponent Zagreb, Kreditna unija Dukat Viškovo, GAMA Kreditna unija Zagreb, Kreditna unija Kod Sata Sisak, Kreditna unija Libertina Čakovec, Kreditna unija Noa Osijek, Zagorska Kreditna unija Zabok

3.3. Fondovi rizičnog kapitala²⁹

U 2010. fondovi rizičnog kapitala uložili su u Hrvatsku 13 milijuna eura³⁰, što je mjereno udjelom u BDP-u jedna trećina europskog prosjeka. Hrvatska Private Equity i Venture Capital Asocijacija³¹ – HVCA (www.cvca.hr) 2010. godine organizirala je drugu Private Equity konferenciju u Jugoistočnoj Europi „VentureXchange“ pod pokroviteljstvom Vlade Republike Hrvatske, Europske banke za obnovu i razvoj (EBRD), Europskog investicijskog fonda (EIF) i drugih partnera. Na konferenciji je, najavljeno, na inicijativu Vlade, osnivanje Fondova za gospodarsku suradnju putem kojih se Vlada obvezuje u idućih pet godina uložiti u gospodarstvo jednu milijardu kuna, a privatni partneri, osnivači fondova rizičnog kapitala još milijardu kuna. Osnivanjem Fondova za gospodarsku suradnju država planira dokapitalizirati ulaganja privatnih investitora sa iznosima između 75 i 300 milijuna kuna po fondu. Ovaj vid financiranja nije usmjeren na male tvrtke zbog nekoliko razloga³²:

- osnivači fondova neće financirati projekte ispod 100.000 eura zbog smanjene isplativosti;
- analiza i dubinsko snimanje svake tvrtke stoji najmanje 25.000 eura, neovisno o veličini;
- poslovna politika usmjerava upravljanje na najviše do 10 projekata.

Informacije o uvjetima financiranja fondova rizičnog kapitala u Hrvatskoj pruža Hrvatska Private Equity i Venture Capital Asocijacija čiji članovi su sljedeći fondovi rizičnog kapitala: Quaestus Private Equity d.o.o. (www.quaestus.hr), **Alternative Private Equity d.o.o.** (http://www.alternative-pe.hr/), Nexus Private Equity Partneri d.o.o. (http://www.nexus-pe.hr/), Prosperus-invest d.o.o. (www.prosperus-invest.hr), Honestas Private Equity Partneri (www.honestas-pe.hr).

²⁹ Pojam „rizični kapital“ se u zakonskom regulativi prvi puta pojavljuje 2006. godine - Zakon o investicijskim fondovima. Prvi fondovi rizičnog kapitala u Hrvatskoj pojavili su se krajem 1990-ih. Jedan od prvih bio je SEAF – Croatia koji je uz kombinaciju razvojnih i komercijalnih elemenata pokušao uvesti obrasce korporativnog upravljanja i ulaganja privatnog kapitala uz zadovoljavajući financijski povrat. Razvojna komponenta Fonda proizlazila je iz strukture investitora: USAID, fondovi vlade Norveške i Finske i dr. Nakon toga pojavljuju se regionalni fondovi s isključivo komercijalnim interesom, npr. austrijski Horizonte Venture Management. Ulaganja tih fondova nisu imala značajnijeg utjecaja na gospodarstvo niti je njihovo djelovanje bilo prepoznato u javnosti ili poslovnoj zajednici. Prvi hrvatski fond rizičnog kapitala Quaestus Private Equity Kapital osnovan 2003. realizirao je 7 ulaganja, od kojih 4 u *start-up* projekte (Tele 2, Metronet telekomunikacije, Akromion, Hospitalija trgovina, Hlad i Vulić&Vulić). Drugi hrvatski fond rizičnog kapitala Nexus Alfa osniva se 2008. godine. Izvor: „Kako financirati poslovanje fondovima rizičnog kapitala?“, Hrvatska Private Equity i Venture Capital Asocijacija, Marović, M. (ed), Zagreb, 2011.

³⁰ Izvor: Hrvatska Private Equity i Venture Capital Asocijacija

³¹ Hrvatska Private Equity i Venture Capital Asocijacija – HVCA djeluje od 2005., a od 2008. godine je počasni član Europske Private Equity i Venture Capital Asocijacije (EVCA).

³² www.cvca.hr

3.4. Poslovni anđeli

CRANE (CRoatian Angel NEtwork) - Hrvatska udruga poslovnih anđela (www.crane.hr) neprofitna je udruga koja od rujna 2008. godine spaja poduzetnike koji trebaju kapital za svoje poslovne pothvate (u pravilu početničke) i poslovne anđele³³ - uspješne poduzetnike i lidere korporacija koji stečeni novac žele oploditi ulaganjem u projekte u njihovoj početnoj fazi. Od 2008. do 2010. godine CRANE bilježi svega nekoliko projekata (tablica 15) što ukazuje na slabu razvijenost ovog oblika financiranja poslovnog pothvata u Hrvatskoj.

Tablica 15: CRANE - Hrvatska udruga poslovnih anđela – investicije od 2008. do 2010. godine

	Broj projekata / investicija	Iznos (kn)	Prosjek (kn)
2008.	1	1.800.000	1.800.000
2009.	3	1.029.000	343.000
2010.	2	1.131.500	565.750
Ukupno	6	3.960.500	660.083

Izvor: CRANE, 2011.

3.5. Vladini programi poticaja i subvencioniranih kreditnih linija

Vlada Republike Hrvatske implementira brojne mjere - indirektno kroz poticanje investicija³⁴ i direktno kroz kreditne programe čiji je cilj poticanje razvoja malog i srednjeg poduzetništva. Vladine mjere dio su **Programa poticanja malog i srednjeg poduzetništva 2008.-2012.** koji sadrži pregled smjernica za provedbu poticaja za razvoj malog gospodarstva te utvrđuje ciljeve, mjere i zadatke uključujući i mehanizme provedbe i praćenja aktivnosti i projekata. Godišnji operativni planovi poticanja malog i srednjeg poduzetništva su provedbeni akti Programa poticanja malog i srednjeg poduzetništva 2008.-2012.

Na temelju **Operativnog plana poticanja malog i srednjeg poduzetništva** za 2010. godinu Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva odobrilo je potpore u visini od 253.564.217,00 kn. Potpore su dodjeljene u okviru sljedećih projekata: Jačanje (međunarodne) konkurentnosti; Inovacije; Poduzetništvo žena; Gazele; Poduzetništvo mladih, početnika i osoba s invaliditetom; Poduzetništvo u kulturi; Zadržno poduzetništvo; Klasteri; Izgradnja poduzetničkih zona; Poduzetničke potporne institucije; Obrazovanje za poduzetništvo; Dokvalifikacije i prekvalifikacije u obrtništvu; Razvoj tradicijskih i umjetničkih obrta; Promidžba poduzetništva; Hrvatska izvozna ofenziva i Internacionalizacija hrvatskog gospodarstva.

³³ Poslovni anđeli (engl. *business angels*) su ulagači koji poduzetnicima osiguravaju početni kapital potreban za realizaciju projekta (engl. *seed capital*), pomažu prenošenjem vlastitih poduzetničkih i menadžerskih iskustava, te davanjem praktičnih savjeta i uputa. To su najčešće pojedinci, ali je moguć i tzv. *syndication deal*, tj. udruživanje više ulagača koji zajednički ulažu sredstva. Postoje različiti modaliteti ulaganja poslovnih anđela, a najčešće se koristi tzv. *equity deal* gdje poslovni anđeli za svoj ulog dobivaju udio u vlasništvu tvrtke.

³⁴ Zakon o poticanju ulaganja u primjeni je od početka 2007. godine, a uređuje poticanje ulaganja domaćih i stranih pravnih ili fizičkih osoba koje obavljaju gospodarsku djelatnost i sudjeluju u prometu roba i usluga. Poticajne mjere i olakšice mogu koristiti trgovačka društva za ulaganja u minimalnom iznosu od 300.000 eura za osnivanje novog trgovačkog društva, proširenje postojećeg ili pokretanje aktivnosti koja obilježava temeljitu promjenu u proizvodnji ili proizvodnom procesu. Na temelju Zakona o poticanju ulaganja djelovala je Agencija za promicanje izvoza i ulaganja (APIU), ali je ukinuta 2010. godine.

Tablica 16: Realizacija projekata provedbom programa potpore Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva u 2010. godini

	Broj dodijeljenih potpora	Iznos dodijeljenih potpora (kn)
KONKURENTNOST I INOVACIJE		
Jačanje konkurentnosti malog gospodarstva	720	61.601.000
Inovacijom do konkurentnosti	144	7.000.000
Gazele	50	18.200.000
Poduzetništvo žena	1.001	10.540.000
Poduzetništvo mladih, početnika i osoba s invaliditetom	497	4.994.000
Poduzetništvo u kulturi	136	4.000.000
Klasteri	54	4.900.000
Zadržno poduzetništvo	42	3.500.000
PODUZETNIČKA INFRASTRUKTURA		
Izgradnja poduzetničkih zona	138	80.997.487
Poduzetničke potporne institucije	42	4.603.000
OBRAZOVANJE ZA PODUZETNIŠTVO		
Obrazovanje za poduzetništvo	154	4.422.800
OBRTNIŠTVO		
Obrazovanje u obrtništvu	364	8.008.007
Dokvalifikacije i prekvalifikacije u obrtništvu	1.295	2.513.795
Razvoj obrtništva	238	5.738.000
PROMIDŽBA PODUZETNIŠTVA		
Promidžba poduzetništva	46	1.656.300
POTICANJE MEĐUNARODNE KONKURENTNOSTI I INTERNACIONALIZACIJA		
Hrvatska izvozna ofenziva	0	0
Internationalizacija hrvatskog gospodarstva	53	3.847.400
Jačanje međunarodne konkurentnosti	115	26.753.429
UKUPNO:	5.089	253.564.217

Izvor: Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva, Registar potpora, 2011.

Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva izradilo je **Program poticanja međunarodne konkurentnosti i internacionalizacije gospodarstva Republike Hrvatske 2009. – 2010.** u svrhu jačanja izvoznih kapaciteta hrvatskih tvrtki i povećanja zaposlenosti, jačanja konkurentnih sposobnosti hrvatskih tvrtki prilikom izlaska na međunarodna tržišta, snažnije promocije hrvatskog gospodarstva na međunarodnim tržištima i jačanja međusobne suradnje i povezivanja tvrtki radi zajedničkog nastupa na inozemnim tržištima. Putem ovog Programa, u 2009. i 2010. godini izvozno orijentirane tvrtke mogle su koristiti mjere kojima su sufinancirane aktivnosti vezane uz lakši izlazak na inozemna tržišta (marketinške aktivnosti, razvoj novih proizvoda za nova tržišta i priprema proizvodnje za izvoz). Temeljem Programa u 2009. i 2010. godini iz državnog proračuna je za gospodarske subjekte izdvojeno 70,87 milijuna kuna, a koristilo ih je više od tisuću tvrtki za svoje aktivnosti u procesima jačanja međunarodne konkurentnosti i internacionalizacije poslovanja.

Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva je kroz kreditne linije „**Lokalni projekti razvoja malog gospodarstva**“ u 2010. godini po županijama realiziralo 24,5% raspoloživih sredstava (1.407.000.000,00 kn) tj. realiziralo je 241 potporu u ukupnom iznosu od 344.258.106,75 kn. Prosječna vrijednost potpore iznosi 142.845,68 kn. Kroz kreditne linije „**Lokalni projekti razvoja - mikrokreditiranje**“ po županijama od planiranih 89.500.000,00 kn realizirano je 10,1% odnosno 71 kredit u iznosu od 9.011.949,13 kn. Prosječna vrijednost potpore kroz kreditnu liniju „Lokalni projekti razvoja malog gospodarstva“ iznosi 126.928,86 kn.

Mala i srednja poduzeća imaju, pored navedenih programa Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva, mogućnost apliciranja na programe financiranja drugih ministarstava (tablica 17). Programi financiranja pojedinih resornih ministarstava usmjereni su na poticanje razvoja poduzetništva usko povezanih s područjem kojim se pojedino ministarstvo bavi.

Tablica 17: Realizacija Vladinih programa financiranja malih i srednjih poduzeća kroz ministarstva u 2010. godini

Ministarstvo	Naziv programa financiranja	Broj projekata	Prosječna vrijednost potpore (kn)	Ukupna vrijednost potpora (kn)
Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa	RAZUM, TECHCRO, IRCRO, EUREKA (BICRO)	52	3.424.629,19	178.083.993,65
Ministarstvo regionalnog razvoja, šumarstva i vodnog gospodarstva	Poticanje razvoja i održivosti hrvatske industrijske prerade drva i proizvodnje namještaja; Projekt socijalnog i gospodarskog oporavka (PSGO) područja posebne državne skrbi RH	382	473.774,48	180.981.851,23
Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti	Mjere stručnog osposobljavanja, samozapošljavanja, potpore za proširenje postojeće djelatnosti, poticanja osnivanja i razvoja zadruga branitelja i kreditiranja malog i srednjeg poduzetništva	714	29.561,68	21.107.035,96
Ministarstvo turizma	Razvoj turizma na selu, Hrvatski suvenir, Zelena brazda, Obnova, zaštita i uključivanje baštine u turizam, Manifestacije i promotivne aktivnosti, Turizam bez zapreka, Plava brazda, Hotelska i ugostiteljska industrija, Poticaj za uspjeh i Upoznaj Hrvatsku	758	72.171,92	54.706.313,00
Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture	Državna potpora male vrijednosti otočnim poslodavcima za očuvanje radnih mjesta	183	36.778,87	6.730.534,08

Izvor: Operativni plan poticanja malog i srednjeg poduzetništva za 2011. godinu, Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva, Zagreb, 2011.

Hrvatska banka za obnovu i razvitak (HBOR)

Financiranje MSP provodi se i kroz subvencionirane kreditne linije Hrvatske banke za obnovu i razvitak (HBOR). HBOR odobrava kredite za male i srednje poduzetnike za sljedeće programe: krediti za malo i srednje poduzetništvo na području od posebne državne skrbi i otocima i za poljoprivredu, krediti za malo i srednje poduzetništvo za utemeljenje poduzetništva i razvoj poduzetništva, krediti za malo i srednje poduzetništvo za turizam, krediti za malo i srednje poduzetništvo za financijsko restrukturiranje, krediti za malo i srednje poduzetništvo za izvoz, krediti za malo i srednje poduzetništvo za obrtna sredstva.

U tablici 18 prikazan je pregled broja i ukupnog iznosa odobrenih kredita u 2009. i 2010. godini po

pojedinih programima. U 2009. godini prosječan iznos dodijeljenog kredita iznosio je 3.007.196 kn, a u 2010. godini 2.334.186 kn, što je značajna razlika u odnosu na prosječan iznos dodijeljenih kredita malim poduzećima preko kreditnih unija (21.400 kn u 2009. i 20.403 kn u 2010. godini).

Tablica 18: Pregled odobrenih kredita za malo i srednje poduzetništvo po programima kreditiranja HBOR-a u 2009. i 2010. godini

Programi kreditiranja HBOR-a	2009.			2010.		
	Broj odobrenih kredita	Iznos (kn)	Prosječan iznos kredita (kn)	Broj odobrenih kredita	Iznos (kn)	Prosječan iznos kredita (kn)
Kreditni za MSP na području posebne državne skrbi i otocima i za poljoprivredu	145	333.300.411	2.298.624	130	305.491.753	2.349.937
Kreditni za MSP za utemeljenje poduzetništva i razvoj poduzetništva	126	537.815.327	4.268.376	207	352.549.304	1.703.137
Kreditni za MSP za turizam	42	251.185.055	5.980.597	45	183.461.314	4.076.918
Kreditni za MSP za financijsko restrukturiranje	5	52.305.885	10.461.177	13	132.644.514	10.203.424
Kreditni za MSP za izvoz	314	1.249.085.253	3.977.979	288	1.251.293.623	4.344.770
Kreditni za MSP za obrtna sredstva	345	514.338.216	1.490.835	660	909.371.207	1.377.835
UKUPNO	977	2.938.030.147	3.007.196	1.343	3.134.811.715	2.334.186

Izvor: HBOR – Hrvatska banka za obnovu i razvitak, 2011.

Tijekom rujna 2010. godine HBOR zaključio je ugovore o okvirnom kreditu sa sedam poslovnih banaka³⁵ koje će sudjelovati u provedbi Programa kreditiranja razvoja malih i srednjih poduzetnika uz potporu EU. Temelj za zaključivanje ovih ugovora je Ugovor o kreditu na iznos od 20 milijuna eura koji je HBOR zaključio s njemačkom razvojnom bankom Kreditanstalt für Wiederaufbau (KfW). Radi se o kreditnoj liniji koju HBOR provodi s ciljem financiranja mikro, malih i srednjih poduzetnika

³⁵ Banco Popolare Croatia, Centar banka, Hrvatska poštanska banka, Hypo Alpe-Adria-Bank, Istarska kreditna banka Umag, OTP banka Hrvatska i Partner banka

u svrhu samozapošljavanja, osnivanja obrta i trgovačkih društava, modernizacije i proširenja već postojećeg poslovanja i povećanja broja radnih mjesta. Program je namijenjen financiranju osnovnih i/ili obrtnih sredstava, a u sklopu programa odobravaju se dvije vrste kredita. Mikro krediti odobravaju se u vrijednosti najviše do 30.000 EUR koji se u cijelosti mogu koristiti za ulaganja u osnovna i/ili obrtna sredstva. Početak je do 1 godine, a rok otplate je do 7 godina uključujući početak. Druga vrsta kredita je investicijski kredit koji se odobrava u vrijednosti najviše do 250.000 eura, a koristi se za financiranje osnovnih sredstava. Obrtna sredstva se u ovom slučaju mogu odobriti do 30 posto od iznosa ulaganja u osnovna sredstva koja se financiraju iz kredita. Početak je 2 godine, a rok otplate je do 10 godina uključujući početak. Kamatnu stopu za krajnjeg korisnika utvrđuje poslovna banka u ovisnosti o kvaliteti klijenta te ponuđenih instrumenata osiguranja³⁶.

Hrvatska agencija za malo gospodarstvo (HAMAG)

Hrvatska agencija za malo gospodarstvo (HAMAG) odobrava jamstva za vraćanje kredita koje banke daju malim i srednjim poduzetnicima. Ovisno o programu, maksimalni iznos jamstva može biti do 80% glavnice kredita, a maksimalni iznos kredita za koji se jamči je 15.000.000,00 kuna³⁷. Tablica 19 prikazuje broj odobrenih jamstava HAMAG-a od 2008. do 2010. godine, iznos odobrenih jamstava te iznos ukupnih investicija:

Tablica 19: Statistika izdanih jamstava HAMAG-a i iznos investicija pokrivenih jamstvima od 2008. do 2010. godine

	2008.	2009.	2010.
Broj odobrenih jamstava	180	106	133
Iznos odobrenih jamstava (u kn)	198.182.356,00	137.433.395,00	178.157.658,00
Iznos investicija (u kn)	714.020.883,00	621.726.306,00	638.421.410,00

Izvor: HAMAG – Hrvatska agencija za malo gospodarstvo, 2011.

³⁶ <http://www.hbor.hr/Default.aspx?art=1483&sec=1659>, preuzeto 7.11.2011.

³⁷ Izvor: Operativni plan poticanja malog i srednjeg poduzetništva za 2011. godinu, Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva, Zagreb, 2011. str. 12.

Prema GEM istraživanju (od 2002. do 2010. godine), raspoloživost kreditnih linija nije identificirana kao značajna prepreka za razvoj poduzetništva. Uočena je usmjerenost malih i srednjih poduzeća na tradicionalne izvore financiranja (bankarske kredite) i slaba usmjerenost i ograničenost ponude netradicionalnih izvora financiranja (npr. fondova rizičnog kapitala i poslovnih anđela).

Tablica 20: Percepcija o raspoloživosti netradicionalnih izvora financiranja u 2010. godini

	Ocjena 5 pokazuje:	Prosjek	Hrvatska
Financijska podrška	Postoji dovoljno dioničkih fondova, financiranja dugova, vladinih subvencija, privatnih investitora, fondova rizičnog kapitala; dostupnost inicijalne javne ponude dionica (IPO)	2,39	2,42 (u 2008.g.: 2,78)

Izvor: GEM Hrvatska, CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, 2010 (2008)

Važno je uočiti da je percepcija o raspoloživosti netradicionalnih financijskih instrumenata iznad prosjeka zemalja uključenih u GEM (2,42 u Hrvatskoj u odnosu na prosjek GEM zemalja - 2,39). Međutim, tako visoka ocjena ne pronalazi svoje uporište u aktivnosti fondova rizičnog kapitala, poslovnih anđela niti slučajeva inicijalne ponude dionica na tržištu kao podrške razvoju malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj.

Rezultati oba istraživanja – i GEM-a i Izvješća o globalnoj konkurentnosti, naglašavaju problem otežanog pristupa financijskim sredstvima te nedostatak odgovarajućih garancijskih shema i neefikasnost pravosuđa. Ove navode potvrđuje i Svjetska banka, koristeći sljedeće indikatore (tablica 21):

- tržište kredita: zakonska prava i kreditne informacije
- registracija vlasništva: reguliranje transfera vlasništva
- zaštita investitora: korporativno upravljanje.

Tablica 21: Pregled pokazatelja o kvaliteti regulatorne okoline iz istraživanja Doing Business, koji se odnose na tržište kredita za 2010. godinu

Regulatorno područje	Pokazatelj		
	Hrvatska	Najbolji indikator (zemlja)	EU (prosjek)
Tržište kredita			
Indeks snage zakonskih prava (0-10)	6	Ujedinjeno Kraljevstvo	7
	5	10	4
	0	6	16.8
Indeks dubine kreditnih informacija (0-6)		Malezija	50
		Južnoafrička Republika	
Pokrivenost javnog registra (% odraslih)			
Registracija vlasništva			
Broj procedura	5	Saudijska Arabija	5
	104	2	32
	5.0	0.0	4.8
Vrijeme (dani)		Georgija	
Troškovi (% vrijednosti imovine)			
Zaštita investitora			
Indeks otkrivanja podataka (0-10)	1	Novi Zeland	6
		10	

Indeks se kreće u rasponu od 0-10 gdje najviša vrijednost označava visoku razinu transparentnosti korporativnog upravljanja te obuhvaća 5 aspekata transparentnosti korporativnog upravljanja.

Izvor: Doing Business 2011, Croatia – Country Profile, International Bank for Reconstruction and Development /World Bank

Tržište kredita u Doing Business istraživanju analizira se kroz sljedeće kriterije: indeks snage zakonskih prava, indeks dubine kreditnih informacija i pokrivenost javnog registra. Prema ovom kriteriju Svjetska banka u istraživanju za 2010. godinu Hrvatsku pozicionira na 64. mjesto. Na ljestvici od 1-10 ocjenom 6 vrednovana je zaštita interesa kreditora i dužnika kroz zakonodavni okvir, a ocjenom 5, na ljestvici od 0-6 dubina kreditnih informacija. U Velikoj Britaniji, koja je rangirana na 1. mjestu u području Tržišta kredita interesi kreditora i dužnika u potpunosti su zaštićeni kvalitetnim zakonodavnim okvirom (ocjena 10), a uz visoku transparentnost kreditnih informacija (ocjena 6).

4. Pristup informacijama i savjetodavnim uslugama

Pristup informacijama i savjetodavnim uslugama jedan je od preduvjeta razvoja poduzetništva. GEM istraživanje u Hrvatskoj ukazuje na nešto bolju percepciju kvalitete profesionalne infrastrukturne podrške za razvoj sektora malih i srednjih poduzeća u 2010., u odnosu na 2008. godinu. Međutim, u odnosu na prosječnu ocjenu komercijalne i profesionalne infrastrukture u ostalim GEM zemljama, Hrvatska ima nešto lošiju ocjenu.

Tablica 22: Percepcija o komercijalnoj i profesionalnoj infrastrukturi za podršku razvoja sektora malih i srednjih poduzeća u 2010. godini

	Ocjena 5 pokazuje:	Prosjek	Hrvatska
Komercijalna i profesionalna infrastruktura	Postoje konzultantske, profesionalne pravne i računovodstvene usluge; poduzeća si ih mogu priuštiti; visoke su kvalitete	2,95	2.83 (u 2008.g.: 2.74)

Izvor: GEM Hrvatska, CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, 2010 (2008)

Ova promjena u percepciji može se objasniti kao rezultat intenzivnih napora Vlade za unapređenje pristupa informacijama i savjetodavnim uslugama kroz uspostavljanje i sufinanciranje aktivnosti poduzetničkih potpornih institucija (regionalnih razvojnih agencija, centara za poduzetništvo, poslovnih inkubatora, poslovnih zona). Kriteriji za dodjelu bespovratnih sredstava usmjeravaju poduzetničke potporne institucije na implementaciju istih programa i potiču ih na međusobno konkuriranje, a ne suradnju³⁸. Jasnije profiliranje u skladu s misijom institucije i fokusiranost za unapređenje kvalitete usluga omogućilo bi poduzetničkim potpornim institucijama izgradnju zdravih temelja za međusobnu suradnju, te utjecaj na povećanje kapaciteta, raznovrsnosti i kvalitete ponude na tržištu profesionalnih usluga za razvoj malih i srednjih poduzeća.

Najvažnije institucije usmjerene na podršku razvoja malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj su:

Hrvatska gospodarska komora (HGK)

HGK nudi cijeli niz usluga, od poslovnih informacija o tvrtkama, propisima i zakonima u području gospodarstva do poslovnog obrazovanja i usavršavanja, unapređivanja kvalitete i zaštite okoliša.

Hrvatska obrtnička komora (HOK)

Djelatnosti HOKa su: promicanje obrta i obrtništva, zastupanje interesa obrtnika pred državnim tijelima u oblikovanju gospodarskog sustava, davanje mišljenja i prijedloga državnim tijelima kod donošenja zakona u području obrtništva, osnutak povjerenstava za polaganje pomoćničkih i majstorskih ispita, pružanje pomoći obrtnicima prilikom osnutka i poslovanja obrta te obavljanje drugih zadataka određenih zakonom i statutom HOKa.

³⁸ Lauc, B.: "Tržište usluga za poticanje poduzetništva u Hrvatskoj" (magistarski rad), Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku, Poslijediplomski studij Poduzetništvo, Osijek, 2004., str.53.

Hrvatska udruga poslodavaca (HUP)

HUP svom članstvu nudi besplatnu zaštitu pred sudovima u radnim sporovima, popust u programu usavršavanja *managera* – PUMA, popust u edukativnim programima u primjeni zakonskih propisa, sudjelovanje u međunarodnim projektima (*benchmarking*), besplatnu konzultantsku pomoć, sudjelovanje u studijskim putovanjima i prezentacijama u inozemstvu, zaštitu u industrijskim akcijama (štrajkovi) i posredovanje u sporovima s državnim institucijama i službama.

Poduzetnički centri

Poduzetnički centri čine dio poduzetničke infrastrukture u okviru kojih se zadovoljavaju različite potrebe poduzetnika za ekspertskim znanjima i vještinama: promocija poduzetnika, pružanje informacija o mogućnostima ulaska u poduzetništvo i poticajnim mjerama, pružanje savjeta za vođenje poslovanja, pomoć u pripremi poslovnih planova, pružanje konzultantskih usluga, organizacija seminara i drugih oblika dodatnog obrazovanja poduzetnika, upućivanje na ostale specijalizirane oblike pomoći, suradnja s lokalnom i područnom upravom, vođenje dijela stručnih poslova lokalne uprave u provođenju razvojnih projekata, umrežavanje poduzetnika te ostale stručne i savjetodavne usluge. Poduzetnički centri djeluju kao dijelovi županijskih/gradskih uprava, kao nezavisne tvrtke ili kao udruge odnosno nevladine organizacije. Centri se financiraju iz lokalnih proračuna, donacija međunarodnih organizacija, projekata Europske unije, potpora Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva i vlastitih izvora financiranja. Tijekom godina djelovanja neki od poduzetničkih centara su se razvili u regionalne razvojne agencije poput Regionalne razvojne agencije REDEA koja je nastala iz Poduzetničkog centra Čakovec. Trenutno u Hrvatskoj ima preko 50 poduzetničkih centara³⁹.

Poduzetnički inkubatori

Poduzetnički inkubatori okupljaju poduzetnike koji tek počinju poslovati ili su u fazi rasta i razvoja i nemaju vlastiti prostor. Inkubatori omogućuju poduzetnicima korištenje poslovnog prostora po vrlo povoljnim uvjetima (bez naknade ili uz smanjenu najamninu) ograničen broj godina (oko 3 godine). Osim poslovnog prostora, korisnicima su na raspolaganju poslovna infrastruktura te intelektualne i poslovne usluge u razdoblju inkubacije nakon čega se osamostaljuju i prepuštaju mjesto drugom poduzeću. Cilj je poduzetničkih inkubatora ponajprije generiranje novih malih tvrtki na temelju inovacijskih ili poduzetničkih projekata, povećanje broja tvrtki koje opstaju na tržištu, smanjenje vjerojatnosti propasti *start-up* tvrtki, pružanje poslovne, tehničke, obrazovne i druge usluge klijentima inkubatora i malim i srednjim poduzetnicima, poticanje komercijalizacije znanstvenih istraživanja. U Hrvatskoj djeluje oko 30 inkubatora⁴⁰. Inkubatori se kao i poduzetnički centri financiraju iz lokalnih proračuna, donacija međunarodnih organizacija, projekata Europske unije, sredstava Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva i vlastitih izvora financiranja.

39 CEPOR, Mapa institucionalne podrške razvoja poduzetništva – Poduzetnički centri, www.cepor.hr

40 CEPOR, Mapa institucionalne podrške razvoja poduzetništva – Poduzetnički inkubatori, www.cepor.hr

Poslovni i tehnološki parkovi

Poslovni parkovi predstavljaju područja koja okupljaju poslovne subjekte koji primarno obavljaju tercijarne djelatnosti što ih razlikuje od industrijskih parkova (aktivnosti proizvodnje) ili tehnoloških parkova (aktivnosti istraživanja i tehnološkog razvoja). Poslovni parkovi u Hrvatskoj su: Poslovni park Bjelovar, Poslovni park Karlovac i Poslovni park Zagreb.

Tehnološki parkovi povezuju stručnjake i poduzetnike koji žele ostvariti svoje gospodarske ciljeve temeljene na novim tehnologijama. Tehnološki park je u pravilu planski organiziran, infrastrukturno opremljen te u ekološki uređenom prostoru nudi različite pogodnosti i usluge. Nasuprot poslovnim parkovima, koji su prvenstveno okrenuti biznisu i proizvodnji – tehnološki parkovi naglasak pridaju razvoju i znanstveno – istraživačkim aktivnostima. Osnivaju se uglavnom u blizini visokoobrazovnih institucija i istraživačkih centara odnosno značajnih gospodarsko – tehnoloških sustava te privlače vrhunske stručnjake ali i mlade talente. Tehnološki su parkovi svojevrsni inkubatori, u kojima se osigurava koncentracija znanja, visoke tehnologije, obrazovanja i povezanosti s nacionalnim i svjetskim obrazovnim institucijama. Tehnološki parkovi u Hrvatskoj⁴¹ su: Tehnološki park Čakovec, Tehnološki park Varaždin, Tehnološki park Zagreb, CTT – Centar za transfer tehnologije Zagreb i Tehnološki park Kutina.

Poduzetničke zone

Poduzetničke zone potiču razvoj malih i srednjih poduzeća osiguravanjem olakšica poduzetnicima pri gradnji poslovnog prostora, na infrastrukturno potpuno opremljenom zemljištu. Razvojem poduzetničkih zona na razini jedinica lokalne i regionalne uprave želi se poticati ravnomjeran razvoj i povećanje zaposlenosti. U Hrvatskoj djeluje oko 370 poduzetničkih zona.⁴²

Razvojne agencije

Uloga razvojnih agencija je poticanje razvoja malog i srednjeg poduzetništva i to kroz pružanje financijske podrške, provođenje edukacija, razvijanje poduzetničke infrastrukture, informiranje i savjetovanje poduzetnika, pružanje usluga potencijalnim stranim investitorima te provedbu različitih međuregionalnih i međunarodnih projekata usmjerenih na stvaranje povoljne poduzetničke klime. Svrha razvojnih agencija je poticati i razvijati gospodarske aktivnosti, a posebno, tehnološki razvoj, porast konkurentnosti, odnosno aktivnosti poboljšanja prilagođenosti gospodarskih subjekata svjetskom tržištu i povećanja izvoza, poticanje inozemnih ulaganja i sl., u skladu s donesenim planovima i strategijama. U Hrvatskoj djeluje oko 20 razvojnih agencija⁴³ od kojih su neke regionalne poput Regionalne razvojne agencije REDEA iz Čakovca, Istarske razvojne agencije – IDA, agencije Sjever – DAN, Regionalne razvojne agencije Slavonije i Baranje i dr.

41 CEPOR, Mapa institucionalne podrške razvoja poduzetništva – Tehnološki parkovi, www.cepor.hr

42 CEPOR, Mapa institucionalne podrške razvoja poduzetništva – Poduzetničke zone, www.cepor.hr

43 CEPOR, Mapa institucionalne podrške razvoja poduzetništva – Razvojne agencije, www.cepor.hr

Europska poduzetnička mreža - European Enterprise Network (EEN)

Cilj Europske poduzetničke mreže (www.een.hr) je osigurati potporu i savjetodavne usluge poduzetnicima u Europi i omogućiti iskorištavanje mogućnosti koje pruža Europska unija i jedinstveno europsko tržište. Hrvatska je postala članica EEN-a 2010. godine. Usluge EEN-a su kreirane za mala i srednja poduzeća, ali su dostupne i poslovnim institucijama, istraživačkim centrima te europskim sveučilištima. EEN sastavljena je od gotovo 600 partnerskih organizacija i institucija (komore, agencije, instituti i dr.), pruža kontakte i poveznice u 49 zemalja i 83 konzorcija: EU27, Norveška, Island, zemlje kandidatkinje (Hrvatska, Turska, Makedonija), Švicarska, treće zemlje (Armenija, Čile, Rusija), te povezuje preko 4.000 eksperata s područja poduzetništva, inovacija i transfera tehnologije s ciljem promidžbe konkurentnosti i inovacija na lokalnoj i europskoj razini i šire.

5. Edukacija za poduzetništvo

Europska unija definira 8 ključnih životnih kompetencija⁴⁴ koje su važan preduvjet za osobno ispunjenje i razvoj pojedinca, ulogu aktivnog građanina u društvu, socijalnu inkluziju i zapošljivost: sposobnost komunikacije na materinjem jeziku, sposobnost komunikacije na stranom jeziku, razumijevanje i korištenje znanja iz matematike, znanosti i tehnologije, sposobnost korištenja digitalne tehnologije, sposobnost učenja, socijalne i civilne vještine u multikulturalnom okruženju, **poduzetništvo** i sposobnost kulturnog ophođenja.

Učenje o poduzetništvu i za poduzetništvo predstavlja važan aspekt kurikulumu u zemljama članicama Europske unije. Hrvatska je u svom procesu priprema za priključenje Europskoj uniji usvojila Strategiju učenja za poduzetništvo 2010. – 2014. u kojoj se navode mjere i razlozi razvoja učenja o poduzetništvu, prijedlog provedbe programa učenja o poduzetništvu u obrazovni sustav kao i očekivani rezultati razvoja obrazovanja o poduzetništvu. Akcijski plan za razdoblje od 2010. - 2014. godine podrazumijeva provođenje sljedećih mjera⁴⁵:

- razvoj pozitivnog stava i senzibilizacija javnosti o poduzetništvu
- povećanje interesa za osposobljavanje za poduzetništvo
- uvođenje poduzetničkog učenja i osposobljavanja u sve razvojne politike i programe
- uvođenje poduzetništva kao jednu od ključnih kompetencija u sve obrazovne kurikulume
- povećanje kapaciteta obrazovnih institucija zbog uvođenja obrazovanja za poduzetništvo
- povećanje kompetencija odgajatelja, nastavnika i trenera za obrazovanje za poduzetništvo
- jačanje suradnje i umrežavanje obrazovnih institucija, znanstveno-istraživačkih i gospodarskih subjekata na programima poduzetništva
- razvoj dodatnih programa i sadržaja profesionalne poduzetničke kompetencije u formalnim i neformalnim oblicima obrazovanja i poučavanja
- razvoj poduzetničkih kompetencija kod svih zaposlenika
- povećanje broja uspješnih malih poduzeća osnovanih radi uočavanja poslovne prilike.

Za razliku od 2002. godine, od uključanja Hrvatske u GEM istraživanje, kada je u području obrazovanja i treninga (za poduzetništvo) na primarnoj i sekundarnoj razini obrazovanja Hrvatska bila ocjenjena ispod prosjeka GEM zemalja (1,63 u odnosu na 2,06 kao prosječna vrijednost GEM zemalja) prema rezultatima za 2010. godinu Hrvatska ima iznadprosječne vrijednosti (2,11) u odnosu na ostale GEM zemlje (1,97). Međutim, na tercijarnoj razini obrazovanja Hrvatska i 2010. godine, kao i 2002. ima ispodprosječne vrijednosti (tablica 23).

⁴⁴ Key Competences for Lifelong Learning – European Reference Framework, European Communities, 2007., http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/publ/pdf/ll-learning/keycomp_en.pdf (preuzeto 6.11.2011.)

⁴⁵ Strategija učenja za poduzetništvo, Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva, Zagreb, 2010.

Tablica 23: Percepcija o kvaliteti obrazovanja koje pruža potporu razvoju malih i srednjih poduzeća u 2010. godini

	Ocjena 5 pokazuje:	Prosjek	Hrvatska
Obrazovanje i trening – (primarna i sekundarna razina obrazovanja)	Primarna i sekundarna razina obrazovanja potiče kreativnost, samostalnost, proaktivnost; pruža informacije o tržišnim principima i stavlja naglasak na poduzetništvo	1.97	2.11 (u 2008.g.: 2.17)
Obrazovanje i trening (tercijarna razina obrazovanja)	Postoji dovoljno sveučilišnih kolegija o poduzetništvu, poslovna edukacija je na svjetskoj razini; stručno, profesionalno i kontinuirano obrazovanje pruža dobru pripremu za samozapošljavanje	2.83	2.76 (u 2008.g.: 2.79)

Izvor: GEM Hrvatska, CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, 2010 (2008)

U osnovnoškolskom obrazovanju poduzetništvo i dalje nije prepoznato kao znanje i vještina za ostvarivanje kompetencije inicijativnosti, te se samo sporadično spominje u nastavnom programu i promovira ovisno o sklonostima i znanju nastavnika i/ili ravnatelja škole.

U srednjoškolskom obrazovanju poduzetništvo je prepoznato kao skup znanja i vještina samo u stručnim školama kao obavezan predmet u kurikulumu ekonomskih srednjih škola⁴⁶. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa je 2003. godine počelo sustavno poticati širenje ideje vježbeničke tvrtke, pristupanjem projektu ECO NET⁴⁷. Cilj projekta je jačanje i širenje nastavnoga koncepta vježbeničke tvrtke u Hrvatskoj kroz stručno usavršavanje nastavnika i nastavnica sa četiri pilot škole.⁴⁸ U Hrvatskoj se rad u vježbeničkoj tvrtki proširio u okviru nastavnoga predmeta Strukovne vježbe i predstavlja, uglavnom, izborni predmet. Kako bi poslovne aktivnosti vježbeničkih tvrtki što vjernije preslikavale stvarnost, osnovano je koordinacijsko tijelo koje povezuje sve vježbeničke tvrtke koje prerasta u Središnji ured vježbeničkih tvrtki (SUVT). SUVT posluje u okviru Agencije za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih (www.aso.hr) i vodi registar svih vježbeničkih tvrtki u Hrvatskoj. Prvi programi o poduzetništvu na tercijarnoj razini obrazovanja pokrenuti su 2000. godine na

46 Od 2000. do 2006. godine norveška neprofitna organizacija Business Innovation Program (BIP) u suradnji s osječkim Centrom za poduzetništvo provodila je natječaj za najbolji poslovni plan među učenicima 5 srednjih škola. Program je financijski podržavala Norveška razvojna agencija (NORAD).

47 Projekt ECO NET (www.econet-see.com) zajednički provode Vlada Republike Hrvatske (preko Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa, odnosno Agencije za strukovno obrazovanje) i Vlada Republike Austrije. Vladu Republike Austrije u ovom projektu zastupaju: Ministarstvo nastave, umjetnosti i kulture, udruga KulturKontakt Austrija i Austrijska agencija za međunarodnu suradnju – ADA.

48 U pilot projektu sudjelovale su sljedeće škole: Prva ekonomska škola Zagreb, Druga ekonomska škola Zagreb, Ekonomska škola Velika Gorica i Ekonomska i birotehnička škola Bjelovar. Ciljna skupina pojedinih stručnih skupova su, osim nastavnica i nastavnika iz ove četiri pilot škole, bili i nastavnici dvadesetak ostalih hrvatskih škola. Daljnje širenje znanja i iskustava Agencija za strukovno obrazovanje osigurava organizacijom i provedbom stručnog usavršavanja nastavnika/ca iz ekonomskih i trgovačkih škola koje uvode nastavni predmet Strukovne vježbe (u dijelu nastavnoga plana i programa imaju sadržaj vježbeničke tvrtke). Danas vježbeničke tvrtke postoje u gotovo svim europskim državama - na svijetu ih ima oko sedam tisuća. Poslovni kontakti hrvatskih vježbeničkih tvrtki sežu od Austrije preko Rumunjske pa sve do SAD-a. Izvor: «Vježbenička tvrtka – vrata u svijet poduzetništva (priručnik za nastavnike)», Agencija za strukovno obrazovanje, Zagreb, 2009., str. 8.

Ekonomskom fakultetu u Osijeku Sveučilišta J.J. Strossmayera u Osijeku, na poslijediplomskoj razini⁴⁹ (www.pspefos.hr) i Veleučilištu Vern u Zagrebu (www.vern.hr). Tablica 24 daje prikaz programa o poduzetništvu na preddiplomskoj, diplomskoj i poslijediplomskoj razini studija na hrvatskim sveučilištima, a tablica 25 prikaz programa o poduzetništvu na veleučilištima i visokim školama.

Tablica 24: Zastupljenost programa o poduzetništvu na sveučilištima u Hrvatskoj

Sveučilište/fakultet	Preddiplomski Studij (stručni / znanstveni)	Diplomski studij	Poslijediplomski Studij	
			Specijalistički	Doktorski
Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku – Ekonomski fakultet u Osijeku	Poduzetništvo	Poduzetništvo	Poduzetništvo	Poduzetništvo i inovativnost*
Sveučilište u Zagrebu - Ekonomski fakultet	Poduzetništvo (Bjelovar) *** Ekonomika poduzetništva ⁴ (Varaždin)	-	Strateško poduzetništvo *** Poduzetništvo i poduzetnički menadžment	-
Sveučilište u Splitu ⁵ - Ekonomski fakultet	Menadžment malog poduzeća	-	-	-
Sveučilište u Rijeci - Ekonomski fakultet	-	Poduzetništvo	-	-
Sveučilište Jurja Dobrile u Puli – Odjel za ekonomiju i turizam „Dr. Mijo Mirković	Menadžment i poduzetništvo	Menadžment i poduzetništvo	-	-
Sveučilište u Zadru – Odjel za ekonomiju	-	-	-	-

Izvor: web stranice sveučilišta u Hrvatskoj, prosinac 2011.

49 Poslijediplomski studij Poduzetništvo pokrenut je 2000. godine na Ekonomskom fakultetu u Osijeku uz financijsku podršku Open Society Institute New York.

Tablica 25: Zastupljenost programa o poduzetništvu na veleučilištima i visokim školama u Hrvatskoj

Veleučilište /visoka škola	Studij	Lokacija
Veleučilište VERN	Preddiplomski studij Ekonomija poduzetništva *** Specijalistički diplomski studij Poduzetnički menadžment	Zagreb
Veleučilište Rijeka	Poduzetništvo	Rijeka Pula Pazin
Veleučilište Split	Malo poduzetništvo	Zagreb
Veleučilište Nikola Tesla u Gospiću	Ekonomika poduzetništva	Gospić
Veleučilište Marko Marulić Knin	Trgovinsko poslovanje s poduzetništvom	Knin
Visoka škola Nikola Šubić Zrinski	Ekonomija poduzetništva	Zagreb

Izvor: web stranica veleučilišta i visokih škola, studeni 2011.

Izvan sustava formalnog obrazovanja postoji velik broj institucija koje nude obrazovanje za poduzetnike početnike i / ili već pokrenuta poduzeća, kao što su centri za poduzetništvo, Hrvatska gospodarska komora, Hrvatska banka za obnovu i razvitak, Hrvatska udruga poslodavaca i privatna poduzeća aktivna u sektoru obrazovanja odraslih osoba. Obrazovanje za poduzetništvo jedan je od projekata za dodjelu bespovratnih sredstava⁵⁰ Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva u sklopu kojeg je 2010. godine dodijeljeno 154 potpore u ukupnom iznosu od 4.422.800 kn.

⁵⁰ U sklopu projekta Obrazovanje za poduzetništvo dodjeljuju se potpore za sljedeće projektne aktivnosti:

Projektna aktivnost 1: obrazovanje poduzetnika početnika, poduzetnika u rastu i razvoju, obrtnika i poduzetnika u zadrugama;

Projektna aktivnost 2: obrazovanje za poduzetništvo u predškolskim ustanovama, osnovnim i srednjim školama;

Projektna aktivnost 3: Akademsko poduzetništvo – znanje za gospodarstvo, s ciljem poticanja poduzetničkog obrazovanja na visokoobrazovnim institucijama sufinanciranjem specijalističkih diplomskih stručnih studija i poslijediplomskih specijalističkih studija, doktorskih disertacija od posebnog značaja za malo gospodarstvo, interdisciplinarnih projekata u funkciji poduzetništva, te studentskih poduzetničkih inkubatora;

Projektna aktivnost 4: Provedba projektne aktivnosti "Učenička zadruga i učeničko poduzeće", s ciljem sufinanciranja učeničkih zadruga i učeničkih poduzeća u osnovnim i srednjim školama koje specijaliziranim programima uvode učenike u poduzetništvo, koordinacijskih aktivnosti za uspostavu informatičkog sustava SUVT (Središnji ured vježbeničkih tvrtki);

Projektna aktivnost 5: Poticanje poduzetništva mladih, poduzetništvom protiv siromaštva u stvaranju egzistencije u rijetko naseljenim područjima.

6. Zaključak

Izvešće o malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj – 2011. prikazuje stanje sektora malih i srednjih poduzeća za 2010. godinu, s posebnim naglaskom na institucionalni i zakonodavni okvir, pristup financijskim sredstvima, pristup informacijama i savjetodavnim uslugama te edukaciji za poduzetništvo. Potreba ovakvog godišnjeg izvješća potvrđena je mnoštvom fragmentiranih informacija o malim i srednjim poduzećima, koje otežavaju cjelovitost uvida u problematiku i tendencije razvoja tog važnog sektora gospodarstva.

Budući da postoji visoka razina konsenzusa o problemima, uzrocima i preporukama vezanim uz stanje sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj, koja proizlazi iz podataka i različitih međunarodnih istraživanja, potrebna je politička volja i koordinirana aktivnost svih relevantnih aktera u Hrvatskoj kako bi se što prije eliminirale prepreke i kreirao vibrantan sektor koji će biti vodeća snaga u razvoju inovacija, kreiranju zaposlenosti i povećanju nacionalnog blagostanja.

Analizirajući zaključke i preporuke domaćih i međunarodnih istraživanja čiji su rezultati prezentirani i komentirani u ovom Izvješću, mogu se identificirati sljedeći zaključci:

Stanje sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj

Uloga malih i srednjih poduzeća u gospodarstvu Hrvatske je nesporna: mala i srednja poduzeća najveći su poslodavac u Hrvatskoj (66,6% zaposlenosti), značajno doprinose bruto domaćem proizvodu (51,6%) i izvozu (41,1%). U razdoblju od 10 godina – od 2001. do 2010. godine broj malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj povećao se za 71%, dok je u istom periodu broj velikih poduzeća smanjen za 34%. Unatoč tome, postoji značajan potencijal za veći doprinos sektora malih i srednjih poduzeća u izvozu, kreiranju novih vrijednosti te značajan potencijal za povećanje produktivnosti sektora. Regionalne razlike u poduzetničkoj aktivnosti u Hrvatskoj značajno su izražene i konzistentne s razlikama u nezaposlenosti i BDP-u po glavi stanovnika.

Institucionalni i zakonodavni okvir

Regulatorno okruženje u Hrvatskoj ne može se ocijeniti povoljnim za razvoj malih i srednjih poduzeća. Međunarodna izvješća identificiraju kompleksnost regulatornih procedura kao glavnu prepreku u pokretanju i provođenju poduzetničkih aktivnosti. Kompliciran regulatorni okvir također zahtijeva skupu državnu infrastrukturu. Identificirane prepreke ne djeluju izolirano, već se negativno odražavaju u različitim područjima poslovnih aktivnosti (npr. rast korupcije). Vlada bi trebala provoditi redovitu evaluaciju efekata zakonodavnog okvira na okruženje u kojem mala i srednja poduzeća posluju koristeći *cost-benefit* analizu, naročito prilikom uvođenja novih zakonskih regulativa, u skladu s *Think Small First* principom koji je usvojila Europska unija.

Evidentna je velika uključenost Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva u operative programe iako bi te aktivnosti trebale biti transferirane na implementacijske agencije i institucije. U Hrvatskoj postoji jaka mreža institucija, ali efekti nisu prepoznatljivi jer se programi ne evaluiraju. Postoji nekoliko organizacija u Hrvatskoj čija uloga u razvoju politika vezanih uz sektor malih i srednjih poduzeća bi trebala biti vidljivija i naglašenija: HUP, HGK, HOK i CEPOR.

Pristup financijskih sredstvima

Pristup malih i srednjih poduzeća financijskim sredstvima je ograničen, što nije posljedica samo financijske krize, već sustavnog problema financijskog sektora u Hrvatskoj koji se temelji gotovo isključivo na tradicionalnim, bankarskim proizvodima. Fondovi rizičnog kapitala i poslovni anđeli još uvijek nisu prepoznati u Hrvatskoj kao važan izvor financiranja malih i srednjih poduzeća.

Uključivanje Vlade u osiguranje pristupa financijskim sredstvima malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj karakterizira: (1) nedostatak koordinacije između programa kreditiranja malih i srednjih poduzeća državnih institucija i Hrvatske banke za obnovu i razvitak; (2) nemogućnost evaluacije učinkovitosti programa financiranja zbog nepostojanja detaljnih povratnih informacija o doprinosu postojećih programa kreditiranja kreiranju novih radnih mjesta, zadržavanju radnih mjesta ili pokretanju novih poduzetničkih pothvata; (3) operativno uključivanje Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva u provođenje programa financiranja predstavlja distrakciju Ministarstva od njegove primarne uloge – fokusa na *policy* i regulatorni aspekt sektora malih i srednjih poduzeća.

Pristup informacijama i savjetodavnim uslugama

Pristup informacijama i savjetodavnim uslugama malim i srednjim poduzećima omogućen je kroz mrežu brojnih poduzetničkih potpornih institucija (regionalnih razvojnih agencija, centara za poduzetništvo, poslovnih inkubatora, poslovnih zona). Kriteriji za dodjelu bespovratnih sredstava usmjeravaju poduzetničke potporne institucije na implementaciju istih programa, što utječe na unificiranu ponudu usluga edukacije i savjetovanja malim i srednjim poduzećima. Kako bi se još više unaprijedio pristup informacijama i savjetodavnim uslugama, a Vladina podrška još bolje formulirala, potrebno je napraviti detaljnu analizu efekata implementiranih programa i potreba sektora malih i srednjih poduzeća.

Edukacija za poduzetništvo

Poduzetničko obrazovanje nedovoljno je zastupljeno na svim formalnim razinama obrazovanja. Na primarnoj razini i dalje nije prepoznato kao znanje i vještina potrebna za postizanje poduzetničke kompetencije, uz minimalnu zastupljenost u nastavnim programima. U srednjoškolskom obrazovanju poduzetništvo je prepoznato kao skup znanja i vještina samo u stručnim školama te je uvedeno kao obavezan predmet u nastavnim programima ekonomskih srednjih škola. Na sveučilišnoj razini – poduzetništvo je prisutno na barem jednoj razini studija na šest od sedam hrvatskih sveučilišta, ali na dva sveučilišta je prisutno samo na jednoj razini. Na veleučilištima i visokim školama u Hrvatskoj poduzetništvo je pristupno kao studijski program.

Neformalno obrazovanje za poduzetništvo provode većinom poduzetničke potporne institucije i uglavnom je fokusirano na teme koje kroz projekt Obrazovanje za poduzetništvo sugerira i sufinancira Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva.

Literatura

- 55 preporuka za povećanje konkurentnosti Hrvatske, Nacionalno vijeće za konkurentnost, Zagreb, 2004.
- Doing Business in 2011, Croatia – Country Profile, The International Bank for Reconstruction and Development /The World Bank, <http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/croatia/> (*preuzeto, 15.11.2011.*)
- GEM Hrvatska – rezultati istraživanja 2007.-2010., CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, Zagreb
- Godišnje izvješće 2010, Hrvatska narodna banka, Zagreb, 2011.
- Indeks percepcije korupcije 2010, Transparency International Hrvatska, www.transparency.hr (*preuzeto 8.11.2011.*)
- Key Competences for Lifelong Learning – European Reference Framework, European Communities, 2007., http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/publ/pdf/ll-learning/keycomp_en.pdf (*preuzeto 6.11.2011.*)
- Korynski, P.: Mikrofinanciranje u Hrvatskoj: Rezultati istraživanja, CEPOR, 2010.
- Konkurentnost Hrvatske stagnira, Nacionalno vijeće za konkurentnost (priopćenje za medije), Zagreb, 2011.
- Kovačić, D.: Poslovanje malog poduzetništva u 2009. i 2010., Financijska agencija – FINA, 2011.
- Lauc, B.: Tržište usluga za poticanje poduzetništva u Hrvatskoj (magistarski rad), Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku, Poslijediplomski studij Poduzetništvo, Osijek, 2004.
- Malo gospodarstvo, Hrvatska gospodarska komora, Sektor za malo gospodarstvo 2010.
- Marović, M. (ed): Kako financirati poslovanje fondovima rizičnog kapitala?, Hrvatska Private Equity i Venture Capital Asocijacija, Zagreb, 2011.
- Operativni plan poticanja malog i srednjeg poduzetništva za 2010. godinu, Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva, Zagreb, 2010.
- Operativni plan poticanja malog i srednjeg poduzetništva za 2011. godinu, Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva Zagreb, 2011.
- Program poticanja malog i srednjeg poduzetništva 2008.-2012., Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva, Zagreb, 2008.

- Singer, S., Lenardić, M. (ed): Regionalni indeks konkurentnosti Hrvatske 2010, Nacionalno vijeće za konkurentnost i Program Ujedinjenih naroda za razvoj (UNDP) Hrvatska, 2011.
- Singer, S., Šarlija, N., Pfeifer, S., Borozan, Đ., Oberman Peterka, S.: Što Hrvatsku čini (ne) poduzetničkom zemljom? Rezultati istraživanja GEM Hrvatska 2002-2005, CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, 2006.
- Singer, S., Šarlija, N., Pfeifer, S., Borozan, Đ., Oberman Peterka, S.: Što Hrvatsku čini poduzetničkom zemljom? Rezultati GEM 2006. za Hrvatsku, CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, 2007.
- Small Business Act for Europe, European Commission, Enterprise and Industry, <http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/small-business-act/> (*preuzeto, 20.10.2011.*)
- Smjernice za pomoć poduzetnicima u teškoćama, Ministarstvo financija, Zagreb, 2010., <http://www.mingorp.hr/UserDocImages/smjernice%20gospodarstvo.pdf> (*preuzeto 10.11.2011.*)
- Strategija razvoja ženskog poduzetništva u Republici Hrvatskoj 2010.-2013., Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva, Zagreb, 2010.
- Strategija učenja za poduzetništvo, Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva, Zagreb, 2010.
- The Global Competitiveness Report 2011 – 2012, World Economic Forum, Geneva Switzerland 2011, <http://www.weforum.org/issues/global-competitiveness> (*preuzeto 2.11.2011.*)
- Vježbenička tvrtka – vrata u svijet poduzetništva (priručnik za nastavnike), Agencija za strukovno obrazovanje, Zagreb, 2009.
- Zakon o državnim potporama, Narodne novine, br. 140/05
- Zakon o obrtu, Narodne novine br. 77/93
- Zakon o poticanju razvoja malog gospodarstva, Narodne novine br. 29/02; 63/07
- Zakon o poticanju ulaganja, Narodne novine br. 138/06; 61/11
- Zakon o računovodstvu, Narodne novine, br.109/07

www.mingorp.hr
 www.hok.hr
 www.fina.hr
 www.hbor.hr
 www.hamag.hr
 www.hup.hr

www.hgk.hr
 www.cepor.hr
 www.business-navigator.biz
 www.vlada.hr
 www.nn.hr
 www.zakon.hr

www.tax-fin-lex.hr
 www.legalis.hr

CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva je neovisni *policy* centar koji se bavi problematikom malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj. CEPOR je osnovan 2001. godine na temelju sporazuma između Vlade Republike Hrvatske i Instituta Otvoreno društvo Hrvatska.

Institucionalni osnivači CEPORa su: Ekonomski institut Zagreb, Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku - Ekonomski fakultet u Osijeku, Institut za međunarodne odnose Zagreb, Hrvatska gospodarska komora, Hrvatska obrtnička komora, REDEA Razvojna agencija Međimurje – Čakovec, IDA Istarska razvojna agencija – Pula, Centar za poduzetništvo Osijek, Institut Otvoreno društvo Hrvatska i UHIPP Udruga hrvatskih institucija za poticanje poduzetništva.

Misija CEPORa je utjecati na javno-političko okruženje naglašavajući ulogu poduzetništva, te malih i srednjih poduzeća na razvoj gospodarstva Hrvatske. CEPOR želi doprinijeti oblikovanju poduzetničke kulture, te stvaranju stimulativnog institucionalnog i regulatornog okvira za poduzetničko djelovanje.

CEPOR
Trg J.F. Kennedy 7
Zagreb
www.cepor.hr

CEPOR

Centar za politiku razvoja malih i srednjih
poduzeća i poduzetništva